

WSPÓŁPRACA
INNOWACJE
TURYSTYKA
ZRÓWNOWAŻONA

RAPORT Z WDROŻENIA STANDARDÓW TURYSTYKI ZRÓWNOWAŻONEJ W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM

GRUDZIEŃ 2024

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
1. PODSTAWY TURYSTYKI ZRÓWNOWAŻONEJ	7
1.1. Definicja	7
1.2. Turystyka zrównoważona a zrównoważony rozwój	7
1.3. Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej	9
1.4. Zrównoważona destynacja turystyczna	10
1.5. Zrównoważone przedsiębiorstwo turystyczne	12
OPIS I ZAKRES BADANIA	15
2. ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA	16
2.1. Zarządzanie środowiskowe	16
Wyzwania środowiskowe	16
Energia i klimat	18
Woda	20
Odpady	20
Zanieczyszczenie	22
Ochrona przyrody	23
2.2. Aspekty społeczno-gospodarcze	24
Wyzwania społeczno-gospodarcze	24
Udział turystyki w gospodarce	25
Społeczności lokalne	26
Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami	28
Kultura	29
2.3. Zarządzanie rozwojem zrównoważonym	31
Strategia zrównoważonego rozwoju turystyki	31
Zarządzanie ruchem turystycznym	33
Zaangażowanie turystów	34
Zaangażowanie branży turystycznej	36
Produkty turystyczne	37
Odpowiedzialna promocja	37
3. ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE W FIRMACH TURYSTYCZNYCH	39
3.1. Zarządzanie środowiskowe	39
Energia	39
Transport	40
Klimat (śląd węglowy)	40
Woda	41
Odpady	42

3.2. Aspekty społeczne, gospodarcze i kulturowe	43
Warunki zatrudnienia	43
Zaangażowanie pracowników w rozwój zrównoważony	44
Działania na rzecz społeczności lokalnych	45
Kultura	46
Procedury zakupowe	47
3.3. Zarządzanie rozwojem zrównoważonym	48
Osoby odpowiedzialne	48
Wymagana dokumentacja	48
Współpraca z interesariuszami	50
Zaangażowanie klientów w działania zrównoważone	50
Certyfikacja zrównoważonej turystyki i hotelarstwa	51
Motywacja do działań w zakresie rozwoju zrównoważonego	52
4. DOBRE PRAKTYKI Z PODLASKIEGO	53
Wsparcie lokalnej gospodarki: Poznajemy Podlaskie	53
Zrównoważona agroturystyka: Ziołowy zakątek	53
Podlaskie Centrum Produktu Lokalnego	54
Turystyka w Białowieskim Parku Narodowym	55
5. PODSUMOWANIE	56
5.1. Ocena ogólna	56
Zgodność z globalnymi kryteriami turystyki zrównoważonej	58
Aspekty kulturowe	58
Aspekty społeczno-gospodarcze	59
Aspekty środowiskowe	61
Zrównoważone zarządzanie turystyką	62
5.2. Dobre praktyki	64
Regionalna strategia zrównoważonego rozwoju turystyki, Irlandia	64
Rozwój unikalnych produktów ekoturystycznych, Västerbotten	65
Zielone szlaki turystyczne Słowenii	66
Szkocja Net Zero — plan działań na rzecz klimatu	67
5.3. Rekomendacje	69
Plan realizacji turystyki zgodny ze strategią rozwoju województwa	69
Zaangażowanie branży turystycznej w zrównoważony rozwój	70
Zwiększenie dostępności oferty turystycznej dla osób ze szczególnymi potrzebami	70
Zintegrowane działania na rzecz klimatu	72
Poprawa i komunikacja poziomu bezpieczeństwa	73

WSTĘP

W ostatnich latach koncepcja zrównoważonego rozwoju turystyki zyskała znaczną uwagę na całym świecie ze względu na rosnące obawy dotyczące wpływu działalności turystycznej na środowisko, społeczeństwo i kulturę. Niestabilność geopolityczna, zmiany klimatyczne oraz zmiany społeczno-kulturowe (takie jak starzenie się społeczeństwa czy wymieranie kultur i tradycji) stawiają przed nami szereg wyzwań, które wymagają odpowiedzialnych i przemyślanych działań. W kontekście tych globalnych problemów, rozwój zrównoważony staje się nie tylko wyborem, ale również formalnym wymogiem stawianym przez UN Tourism. Unia Europejska, poprzez różne programy, takie jak „Europejski Zielony Ład, Strategia na rzecz zrównoważonej mobilności”, dyrektywa Green Claims czy dyrektywa CSRD (dyrektywa dotycząca niefinansowej sprawozdawczości przedsiębiorstw) nakłada na państwa członkowskie obowiązek wdrożenia określonych rozwiązań w zakresie zrównoważonego rozwoju, w tym również w sektorze turystyki.

Położone w północno-wschodniej części kraju województwo podlaskie jest jednym z najbardziej zielonych regionów w Polsce. Województwo podlaskie, ze swoimi unikalnymi zasobami przyrodniczymi i dużym odsetkiem terenów chronionych, stanowi prawdziwy skarb na mapie Polski. Obszary takie jak Puszcza Białowieska, Biebrzańskie Bagna czy Dolina Narwi zachwycają swoją bioróżnorodnością i naturalnym pięknem, czyniąc region wyjątkowo atrakcyjnym turystycznie. Ta bliskość z naturą przyciąga turystów szukających autentycznych doświadczeń w otoczeniu nieskażonego środowiska. Jednocześnie wymaga to odpowiedzialnego podejścia do zarządzania turystyką, które pozwoli zachować te unikalne zasoby dla przyszłych pokoleń.

Turystyka zrównoważona idealnie wpisuje się w długoterminową wizję rozwoju Podlaskiego, która stawia na ochronę przyrody w połączeniu z innowacyjnym wykorzystaniem jej zasobów. Priorytetem jest zachowanie dobrego stanu środowiska naturalnego poprzez zrównoważony rozwój, który wspiera takie obszary jak gospodarka cyrkularna, odnawialne źródła energii czy rolnictwo ekologiczne. Rozwijanie turystyki w oparciu o ekoturystykę i turystykę przyrodniczą doskonale współgra z tym podejściem, promując świadome korzystanie z bogactwa przyrody, a jednocześnie minimalizując jej degradację.

Niniejszy raport jest wynikiem przeprowadzonego we wrześniu br. badania wśród jednostek samorządu terytorialnego (jst) odpowiedzialnych za zarządzanie turystyką, organizacji i firm turystycznych z województwa podlaskiego. Głównym celem badania było dokonanie wstępnej oceny oraz weryfikacji poziomu wdrożenia praktyk turystyki zrównoważonej w województwie podlaskim.

Raport przedstawia działania podjęte w ramach realizacji tych wymogów, analizuje kroki adaptacyjne polityk regionalnych do unijnych dyrektyw oraz ocenia efektywność wprowadzonych środków. Przedstawione dane i wnioski mają na celu nie tylko ocenę obecnego stanu, ale także wytyczenie dalszych kierunków działań w województwie, które pozwolą na skuteczne i efektywne zarządzanie turystyką w duchu zrównoważonego rozwoju.

Stawiając na rozwój turystyki w sposób zrównoważony oraz promocję ekoturystyki, Podlaskie przyczyni się do realizacji wizji „województwa perspektywicznego”, łącząc ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych z rozwojem przedsiębiorczości, innowacji i gospodarki cyrkularnej.

CZĘŚĆ 01: WPROWADZENIE

1. PODSTAWY TURYSTYKI ZRÓWNOWAŻONEJ

Koncepcja turystyki zrównoważonej wywodzi się z rosnącej świadomości dotyczącej wpływu turystyki na środowisko naturalne, kulturę i tradycje i społeczności lokalne oraz miejsc odwiedzanych przez turystów. Pojęcie to zaczęło nabierać znaczenia w latach 80. i 90. XX wieku, kiedy to coraz większa liczba podróżujących zaczęła przyczyniać się do narastających problemów związanych z nadmiernym zużyciem zasobów, degradacją środowiska, zanikiem dziedzictwa kulturowego i nierównościami społecznymi w odwiedzanych destynacjach turystycznych.

W odpowiedzi na te wyzwania, organizacje międzynarodowe, takie jak Organizacja Narodów Zjednoczonych i UNESCO oraz Unia Europejska, zaczęły promować koncepcję turystyki zrównoważonej jako alternatywę dla tradycyjnego modelu rozwoju turystyki.

1.1. Definicja

Turystyka zrównoważona to, według UN Tourism,

"turystyka, w której w pełni uwzględnia się obecne i przyszłe skutki gospodarcze, społeczne i środowiskowe, biorąc pod uwagę potrzeby odwiedzających, branży, środowiska i społeczności przyjmujących".

Według UN Tourism, zrównoważona turystyka zakłada:

- Optymalne wykorzystanie zasobów środowiskowych, które stanowią kluczowy element rozwoju turystyki, utrzymując podstawowe procesy ekologiczne i pomagając zachować dziedzictwo naturalne i różnorodność biologiczną.
- Poszanowanie autentyczności społeczno-kulturowej społeczności przyjmujących, ochronę ich dziedzictwa kulturowego i tradycyjnych wartości oraz przyczynianie się do międzykulturowego zrozumienia i tolerancji.
- Zapewnienie rentownej, długoterminowej działalności gospodarczej, zapewniającej wszystkim zainteresowanym stronom korzyści społeczno-gospodarcze, które są sprawiedliwie rozdzielane, w tym poprzez stabilne zatrudnienie i możliwości zarobkowania oraz usługi społeczne dla społeczności przyjmujących, a także przyczynianie się do zmniejszenia ubóstwa.

1.2. Turystyka zrównoważona a zrównoważony rozwój

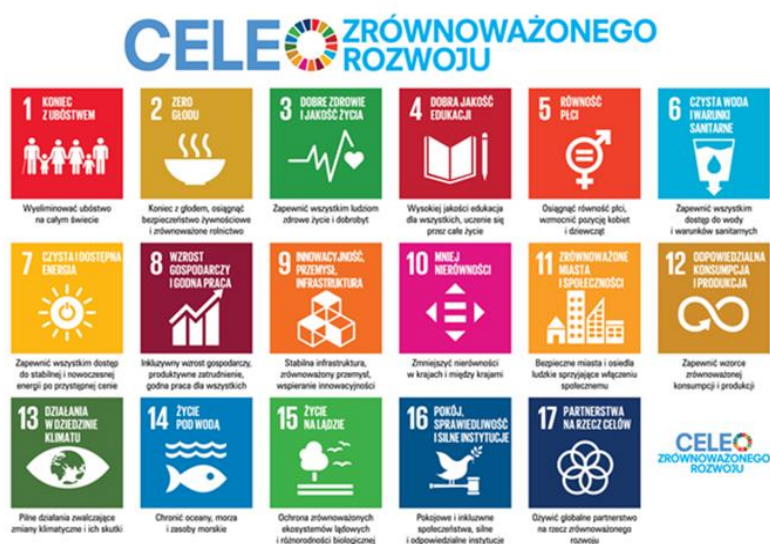
Koncepcja turystyki zrównoważonej jest ściśle powiązana z koncepcją rozwoju zrównoważonego. Obie te koncepcje opierają się na zasadzie harmonijnego rozwoju i równowagi między aspektami ekonomicznymi, społecznymi, kulturowymi i środowiskowymi. Turystyka zrównoważona odnosi się do podejścia do turystyki, które minimalizuje negatywne skutki dla środowiska naturalnego i kulturowego, promuje ochronę dziedzictwa i zasobów,

a także przyczynia się do poprawy warunków społecznych i ekonomicznych lokalnych społeczności.

Koncepcja rozwoju zrównoważonego zakłada, że rozwój powinien uwzględniać potrzeby teraźniejszych pokoleń, nie zagrażając możliwości przyszłym pokoleniom w zaspokajaniu ich własnych potrzeb.

W kontekście turystyki, koncepcja turystyki zrównoważonej jest implementacją zasad rozwoju zrównoważonego. W rezultacie, turystyka zrównoważona staje się częścią szerszej strategii rozwoju zrównoważonego, w której uwzględniane są również inne sektory gospodarki i aspekty społeczne. Współpraca międzysektorowa i uwzględnienie zasad turystyki zrównoważonej w ogólnych strategiach rozwoju są kluczowe dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju w danym regionie czy kraju.

Agenda 2030, znana również jako Globalne Cele Zrównoważonego Rozwoju (CZR), to ambitny plan działań przyjęty przez państwa członkowskie ONZ w 2015 roku. Składa się z 17 celów zrównoważonego rozwoju, które mają na celu zwalczanie najważniejszych wyzwań globalnych i poprawę jakości życia na całym świecie do roku 2030.

Cele Zrównoważonego Rozwoju obejmują różnorodne obszary, takie jak eliminacja ubóstwa, zapewnienie powszechnego dostępu do edukacji, promowanie równości płci, zapewnienie dostępu do czystej wody i warunków sanitarnych, walka ze zmianami klimatu, ochrona środowiska, promowanie sprawiedliwości społecznej i wiele innych.

Chociaż turystyka jest bezpośrednio uwzględniona tylko w trzech celach zrównoważonego rozwoju (CZR 8, 12 i 14), ma silne powiązania i wpływ na większość z nich. Ogłoszenie przez ONZ Międzynarodowego Roku Zrównoważonej Turystyki na rzecz Rozwoju w 2017 roku było uznaniem tego potencjału.

1.3. Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej

Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej to zestaw zasad i wytycznych opracowanych przez Światową Radę Turystyki Zrównoważonej (Global Sustainable Tourism Council, GSTC). Istnieje oddzielny zestaw kryteriów dla destynacji turystycznych oraz dla branży (dla biur podróży i dla obiektów zakwaterowania).

Kryteria są podzielone na cztery obszary, na które należy zwracać uwagę w turystyce zrównoważonej:

ZARZĄDZANIE:

Dotyczy planowania, zarządzania i monitorowania działań turystycznych w sposób zrównoważony, uwzględniający ochronę środowiska, kulturę i gospodarczy rozwój lokalnych społeczności.

ŚRODOWISKO:

Skupia się na minimalizacji negatywnego wpływu turystyki na środowisko naturalne, włączając ochronę zasobów naturalnych, bioróżnorodności, redukcję emisji gazów cieplarnianych i ochronę unikalnych ekosystemów.

SPOŁECZNOŚĆ:

Odnosi się do korzyści społecznych generowanych przez turystykę, takich jak stymulacja lokalnej gospodarki, tworzenie miejsc pracy, promowanie równości, wspieranie kultury i dziedzictwa lokalnych społeczności oraz uwzględnienie ich opinii i potrzeb.

KULTURA:

Obejmuje poszanowanie, zachowanie i promocję kultury lokalnej, dziedzictwa kulturowego, tradycji i wartości, a także promowanie dialogu międzykulturowego i wzajemnego zrozumienia.

Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej służą jako punkt odniesienia dla oceny i certyfikacji inicjatyw turystycznych na całym świecie. Dzięki temu stanowią ważne narzędzie dla destynacji i organizacji, które pragną wdrażać zrównoważone praktyki w swojej działalności i przyczyniać się do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju.

1.4. Zrównoważona destynacja turystyczna

Zrównoważona destynacja turystyczna to miejsce, które podejmuje działania mające na celu osiągnięcie zrównoważonego rozwoju w turystyce. Oznacza to, że destynacja jest zarządzana w sposób holistyczny, uwzględniając aspekty społeczne, środowiskowe i ekonomiczne. Celem zrównoważonej destynacji turystycznej jest minimalizowanie negatywnych wpływów turystyki, jednocześnie poprawiając długoterminowy dobrobyt społeczny, kulturowy i środowiskowy. Taka destynacja stara się zrównoważyć potrzeby turystów z potrzebami lokalnej społeczności oraz chronić i zachować unikalne walory przyrodnicze i kulturowe. Wdrażając odpowiednie strategie i praktyki, zrównoważone destynacje turystyczne dążą do zrównoważonego wzrostu gospodarczego, ochrony środowiska i kultury, promocji odpowiedzialnej konsumpcji i produkcji, a także stymulowania partycypacji lokalnych interesariuszy, zachowując dzięki tym działaniom swój potencjał turystyczny.

Aby zagwarantować zrównoważony rozwój turystyki, konieczne są następujące elementy:

- **Holistyczne i kompleksowe podejście do zarządzania turystyką.** Strategia destynacji powinna uwzględniać wielowymiarowy charakter zrównoważonego rozwoju, w tym wpływ turystyki na środowisko, gospodarkę i społeczeństwo i kulturę. Uwzględnione powinny być takie kwestie jak na przykład: określenie ryzyka związanych z rozwojem infrastruktury turystycznej na środowisko, działania na rzecz sprawiedliwego rozdzielania wpływów płynących z turystyki na poziomie społeczności lokalnych, czy też zarządzanie sezonowością i ruchem turystycznym.
- **Skuteczne ramy prawne,** opracowane i promowane przez rząd i jednostki samorządu terytorialnego (JSA) na wszystkich szczeblach, tak aby kwestie gospodarcze, społeczne i środowiskowe były w pełni uwzględnione, wdrażane i kontrolowane.
- **Zaangażowanie interesariuszy.** Istotne jest zidentyfikowanie kluczowych grup interesariuszy oraz skuteczne zarządzanie relacjami z nimi i między nimi. Niezwykle ważne jest aktywne włączenie mieszkańców w procesy decyzyjne związane z zarządzaniem destynacją turystyczną.
- **Wybór właściwych wskaźników sukcesu.** System mierzenia i monitoringu pełni kluczową rolę w zrównoważonym rozwoju turystyki. Choć wzrost gospodarczy często jest dominującym wskaźnikiem, konieczne jest uwzględnienie szerszego zestawu wskaźników w różnych aspektach zrównoważonego rozwoju, takich jak zadowolenie mieszkańców czy poziom emisji CO₂ wynikający z turystyki.

Zrównoważony rozwój turystyki przynosi korzyści zarówno krótko- jak i długoterminowe dla destynacji (miast, gmin, regionów), przyczyniając się do tworzenia zrównoważonej gospodarki, ochrony środowiska i kultury zwiększenia dobrobytu społeczności lokalnych.

Dlaczego zrównoważony rozwój turystyki się opłaca? Korzyści dla destynacji turystycznych.

Rozwój gospodarczy

Turystyka zrównoważona może przynieść wzrost gospodarczy i generować znaczące dochody dla destynacji. Poprawa infrastruktury turystycznej, rozwój usług i atrakcji turystycznych oraz zwiększenie liczby odwiedzających przyczyniają się do wzrostu miejsc pracy i zwiększenia lokalnej przedsiębiorczości. Turystyka może stymulować rozwój różnych sektorów gospodarki, takich jak handel detaliczny, usługi gastronomiczne, transport, rzemiosło i kultura.

Ochrona środowiska i zasobów naturalnych

Turystyka zrównoważona promuje ochronę środowiska naturalnego i zrównoważone wykorzystanie tych zasobów. Dzięki odpowiednim praktykom zarządzania środowiskowego, regiony mogą minimalizować negatywny wpływ turystyki na ekosystemy, krajobrazy, bioróżnorodność i zasoby wodne. Chronienie unikalnych walorów przyrodniczych przyciąga turystów, którzy poszukują autentycznych i ekologicznych doświadczeń.

Korzyści społeczne

Zrównoważony rozwój turystyki przyczynia się do podnoszenia jakości życia lokalnych społeczności. Poprzez inwestowanie w lokalną infrastrukturę, edukację, ochronę dziedzictwa kulturowego i działań społecznych, turystyka może przyczynić się do wzrostu świadomości i dumy mieszkańców z własnego regionu. Równocześnie turystyka może być źródłem dialogu międzykulturowego i wymiany doświadczeń, co sprzyja wzajemnemu zrozumieniu i tolerancji.

Rozwój społeczności lokalnych

Turystyka zrównoważona angażuje lokalne społeczności w procesy decyzyjne, dając im szansę wpływu na kształtowanie planów rozwoju tego sektora. Poprzez promowanie partycypacyjnego podejścia, turystyka może wspierać rozwój lokalnych inicjatyw, rzemiosła, małych przedsiębiorstw i lokalnych producentów. To z kolei prowadzi do rozwoju społeczności lokalnych, wzmacniając ich poczucie wspólnoty i przyczyniając się do redukcji ubóstwa i nierówności społecznych.

1.5. Zrównoważone przedsiębiorstwo turystyczne

Zrównoważone przedsiębiorstwa turystyczne (tutaj mamy na myśli zarówno firmy prywatne jak i inne organizacje, które obsługują turystów) to takie podmioty, które nie kierują się wyłącznie zyskiem, a uwzględniają w swojej działalności szersze aspekty ekonomiczne, środowiskowe i społeczne, oraz dbają o wszystkie grupy interesariuszy. Mają one na celu minimalizowanie negatywnego wpływu na środowisko, promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu i wspieranie lokalnej społeczności. Zrównoważone przedsiębiorstwa turystyczne angażują się w ochronę przyrody poprzez zastosowanie różnych praktyk, takich jak efektywne zarządzanie zasobami naturalnymi, ograniczanie emisji gazów cieplarnianych i ochrona bioróżnorodności. Ponadto, starają się tworzyć korzystne warunki pracy dla pracowników, wspierać lokalne inicjatywy społeczne, promować kulturowe dziedzictwo i angażować się w inicjatywy prospołeczne. Poprzez takie działania, przedsiębiorstwa turystyczne promują bardziej zrównoważoną i odpowiedzialną turystykę, która przynosi korzyści zarówno dla samego biznesu, jak i destynacji, w której się znajdują.

Dlaczego turystyka zrównoważona się opłaca?

Korzyści dla przedsiębiorstw turystycznych.

Kompleksowe zarządzanie zrównoważonym rozwojem przynosi firmom i organizacjom turystycznym szereg korzyści:

Poprawa wizerunku i reputacji

Firmy, które angażują się w zrównoważony rozwój, budują swój pozytywny wizerunek i reputację. Klienci coraz częściej preferują firmy, które są odpowiedzialne społecznie i troszczą się o środowisko. Przez konsekwentne działania w obszarze zrównoważonego rozwoju, firmy mogą zyskać zaufanie klientów, co prowadzi do większej lojalności i zwiększenia konkurencyjności na rynku.

Zwiększenie efektywności operacyjnej

Działania związane ze zrównoważonym rozwojem, takie jak redukcja zużycia energii, wody i wytwarzanych odpadów, prowadzą do poprawy efektywności operacyjnej. Oszczędności wynikające z efektywnego zarządzania zasobami mogą przyczynić się do obniżenia kosztów operacyjnych i zwiększenia rentowności firmy.

Innowacyjność i konkurencyjność

Zrównoważony rozwój otwiera okno dla innowacji i tworzenia nowych rozwiązań. Firmy, które koncentrują się na wprowadzaniu nowych technologii, procesów i produktów ekologicznych, mają szansę zyskać przewagę konkurencyjną na rynku. Innowacyjne podejście do zrównoważonego rozwoju może przyciągnąć uwagę klientów i zachęcić ich do wyboru danej firmy.

Zaangażowanie pracowników

Pracownicy, szczególnie młodsze pokolenia, są coraz bardziej zainteresowani pracą w firmach, które promują wartości zgodne z zrównoważonym rozwojem. Firmie, która wykazuje zaangażowanie w troskę o środowisko i społeczność, łatwiej będzie przyciągnąć i zatrzymać utalentowanych pracowników, co wpłynie na wydajność i atmosferę pracy.

Ochrona zasobów naturalnych i środowiska

Branża turystyczna i hotelarska ma bezpośredni wpływ na środowisko naturalne. Wdrażanie zrównoważonego rozwoju pozwala na minimalizowanie negatywnego wpływu na przyrodę i chronienie miejsc o unikalnych walorach przyrodniczych. Zachowanie naturalnego piękna i bioróżnorodności jest niezwykle istotne dla przyszłości branży turystycznej, ponieważ atrakcyjne środowisko przyrodnicze przyciąga turystów.

Wspieranie lokalnej społeczności

Przedsiębiorstwa turystyczne odgrywają istotną rolę we wspieraniu lokalnej społeczności. Poprzez angażowanie się w projekty społeczne, wspieranie lokalnych przedsiębiorców, producentów i rzemieślników, firmy przyczyniają się do rozwoju regionalnego i tworzenia miejsc pracy. Ta interakcja z lokalnymi społecznościami wpływa na pozytywny rozwój i trwałość regionu, a w tym samym, na bardziej atrakcyjne środowisko biznesowe.

CZĘŚĆ 02:

ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA

OPIS I ZAKRES BADANIA

Poniżej przedstawione zostały wyniki oceny wdrożenia kryteriów turystyki zrównoważonej w województwie podlaskim, na poziomie zarządzania województwem jako destynacją turystyczną. Dodatkowo, przeanalizowane zostały praktyki z zakresu zarządzania środowiskowego i odpowiedzialności społecznej biznesu wdrażane przez przedsiębiorstwa i atrakcje turystyczne działające na terenie województwa podlaskiego.

Ocena wdrożenia praktyk na poziomie destynacji została dokonana wyłącznie na podstawie danych przekazanych przez Podlaską Regionalną Organizację Turystyczną i Urząd Marszałkowski, a także ankiet internetowych, na które odpowiedzieli przedstawiciele gmin, powiatów i innych jednostek samorządu terytorialnego (jst) przynajmniej w części swoich kompetencji zaangażowanych w rozwój turystyki na szczeblu lokalnym.

Ocena wdrożenia praktyk turystyki zrównoważonej przez branżę turystyczną również została dokonana na podstawie ankiet internetowych. W badaniu wzięły udział firmy turystyczne, głównie małe i średnie przedsiębiorstwa. Znaczącą grupę respondentów stanowiły obiekty zakwaterowania (hotele, zajazdy, pensjonaty), atrakcje turystyczne i Punkty Informacji Turystycznej. W badaniu wzięły również udział, organizatorzy wycieczek oraz szereg podmiotów o innym profilu działalności.

Ze względu na ograniczone instrumenty badawcze, ograniczoną ilość respondentów oraz fakt, iż deklarowane w ankietach informacje nie były weryfikowane, poniższy raport powinno się traktować jedynie jako wstępną ocenę poziomu wdrożenia zasad turystyki zrównoważonej w województwie podlaskim. Dla pełnowartościowej oceny rekomenduje się przeprowadzenie audytu, pogłębionych wywiadów z interesariuszami, szczegółowych badań statystycznych oraz kontynuowanie w przyszłości skoordynowanych działań w zakresie rozwoju zrównoważonego potencjału badanego województwa. Poniższy raport składa się z następujących części:

- Zrównoważone zarządzanie turystyką na poziomie województwie
- Praktyki wdrażane przez firmy i atrakcje turystyczne z województwa
- Zestaw lokalnych i regionalnych dobrych praktyk, wpisujących się w koncepcję turystyki zrównoważonej
- Podsumowanie, w tym rekomendacje i dobre praktyki z innych krajów

Zarówno część pierwsza, dotycząca analizowanej destynacji, jak i część druga, dotycząca sektora prywatnego, rozdzielone są na kolejne podrozdziały, które odzwierciedlają główne obszary turystyki zrównoważonej: aspekty środowiskowe, aspekty społeczno-gospodarcze i kulturowe oraz zrównoważone zarządzanie.

Podsumowanie zawiera ogólny przegląd i podsumowanie kluczowych wyników i wniosków przedstawionych w raporcie a także rekomendacje i zbiór dobrych praktyk z innych krajów, które mogą posłużyć jako inspiracja dla dalszego, zrównoważonego, rozwoju turystyki w województwie podlaskim.

2. ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA

2.1. Zarządzanie środowiskowe

Turystyka jest ściśle związana z otaczającym środowiskiem poprzez wzajemne oddziaływanie. Jest branżą, która korzysta z lokalnych, regionalnych i krajowych zasobów, a jakość środowiska odgrywa kluczową rolę w przyciąganiu turystów i zachęcaniu ich do powrotu. Wiele badań potwierdza, że przyroda i krajobraz są kluczowymi czynnikami wpływającymi na wybór miejsca turystycznego oraz że jakość walorów przyrodniczych przekłada się na ilość powracających turystów. Jednak turystyka również ma istotny wpływ na środowisko ze względu na swój rozmiar i szybki rozwój, jako że jest to jedna z największych i najszybciej rozwijających się gałęzi gospodarki na świecie.

Wyzwania środowiskowe

Województwo podlaskie, często nazywane „Zielonymi Płucami Polski”, to jeden z najcenniejszych przyrodniczo regionów kraju. Około 33% powierzchni województwa podlaskiego to obszary chronione, co czyni je jednym z najbardziej ekologicznych regionów w Polsce. Jego różnorodność ekosystemów, rozległe obszary leśne i dzika przyroda czynią go wyjątkowym miejscem na mapie Europy. Znajdują się tu aż cztery parki narodowe: Białowiecki, Biebrzański, Narwiański i Wigierski, które chronią różnorodne ekosystemy – od pierwotnych lasów przez bagna, torfowiska, po polodowcowe jeziora i rzeki. Sercem województwa podlaskiego jest Puszcza Białowiecka, jeden z ostatnich pierwotnych lasów na kontynencie, wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO, gdzie żyje żubr – symbol polskiej przyrody. Biebrzański Park Narodowy, największy w Polsce, słynie z rozległych bagien i torfowisk, będących ostoją ptaków wodno-błotnych, co przyciąga ornitologów z całego świata. Kolejnym unikatowym miejscem jest Narwiański Park Narodowy, znany jako „Polska Amazonia”, gdzie rzeka Narew tworzy rozległą sieć rozlewisk i odnóg, idealnych do eksploracji kajakiem. Suwalszczyzna, z malowniczym krajobrazem polodowcowym, oraz Wigierski Park Narodowy z jeziorem Wigry oferują zapierające dech w piersiach widoki i możliwość kontaktu z dziewiczą naturą. Na terenie województwa podlaskiego znaczącą rolę odgrywa sieć Natura 2000, która zajmuje około 20% powierzchni regionu. Województwo podlaskie zachwyca również dolinami rzek, takich jak Bug czy Supraśl, które są ostoją dla wielu gatunków zwierząt i roślin. Region ten, harmonijnie łącząc bogactwo przyrodnicze z tradycyjnym krajobrazem kulturowym, stanowi unikalne miejsce, gdzie człowiek od wieków żyje w zgodzie z naturą. To idealny cel dla wszystkich, którzy szukają spokoju, piękna przyrody i autentycznych doświadczeń.

Mimo bogactwa przyrodniczego województwo zmagają się z problemami środowiskowymi. W tabeli poniżej przedstawiona została lista obszarów najczęściej wskazanych przez respondentów branży turystycznej (regionalne i lokalne organizacje turystyczne) jako obszary szczególnie problematyczne.

Obszary szczególnie problematyczne w województwie

Ochrona walorów przyrodniczych

Ochrona walorów krajobrazowych

Stres wodny

Nieefektywna gospodarka odpadami i zaśmiecenie

Brak odpowiedniej ochrony przyrody i zaśmiecenie znacząco obniżają atrakcyjność turystyczną regionu. Zanieczyszczone tereny zniechęcają odwiedzających, negatywnie wpływając na estetykę i komfort pobytu. Degradacja krajobrazu ogranicza jego wyjątkowy charakter, co prowadzi do spadku liczby turystów i strat dla lokalnej gospodarki. Dbłość o środowisko jest kluczowa, by zachować piękno regionu i przyciągać odwiedzających.

Dlatego kluczowe jest opracowanie konkretnych planów, które określą, w jaki sposób branża turystyczna może minimalizować te problemy, na przykład poprzez promocję ekologicznych praktyk, edukację turystów, odpowiedzialne zarządzanie odpadami czy wspieranie działań na rzecz ochrony środowiska i krajobrazu.

W kolejnych częściach tego rozdziału w/w obszary zostały omówione bardziej szczegółowo.

Dokumenty strategiczne

Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego do 2030 roku

„Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego do 2030 roku” wplata zasady zrównoważonego rozwoju w różne obszary działań, co ma istotne znaczenie także dla turystyki. Program nie zawiera dedykowanego rozdziału na temat turystyki. Turystyka pojawia się głównie jako potencjalne zagrożenie dla środowiska. W programie brakuje jednak konkretnych instrumentów do niwelowania negatywnych skutków działalności turystycznej.

Jednym z kluczowych wątków jest równoważenie rozwoju gospodarczego z ochroną środowiska. Program podkreśla konieczność zrównoważonego korzystania z zasobów naturalnych, takich jak woda, lasy i gleby, które mają kluczowe znaczenie dla turystyki. Na przykład wskazuje na potrzebę odpowiedniego zarządzania ściekami na terenach turystycznych, aby zapobiegać zanieczyszczeniu wód i chronić wrażliwe ekosystemy, które są jednocześnie atrakcjami turystycznymi.

Dużą wagę przykładają do ochrony bioróżnorodności i odbudowy ekosystemów, co pośrednio wspiera turystykę przyrodniczą. Działania związane z ochroną takich obszarów jak Biebrzański Park Narodowy czy tereny Natura 2000 przyczyniają się do zachowania walorów naturalnych, które przyciągają turystów. Program jednak nie przedstawia szczegółowych wytycznych dotyczących zarządzania turystyką na tych terenach,

pozostawiając lukę w strategiach równoważenia aktywności turystycznej z celami ochrony przyrody.

Program akcentuje również przeciwdziałanie zmianom klimatu, takie jak redukcja emisji gazów cieplarnianych i promowanie odnawialnych źródeł energii. Te działania mogą sprzyjać zrównoważonemu rozwojowi turystyki, jednak brakuje w nim konkretnych zaleceń dla branży turystycznej, takich jak wdrażanie energooszczędnych rozwiązań, ograniczanie odpadów czy wspieranie transportu niskoemisyjnego, jak rowery lub komunikacja publiczna.

Edukacja i udział społeczeństwa to kolejne istotne aspekty programu. Zawiera on mechanizmy konsultacji społecznych i podnoszenia świadomości na temat problemów środowiskowych. Jednak brak w nim działań skierowanych bezpośrednio do turystów, którzy mogliby być edukowani w zakresie odpowiedzialnego zachowania i ochrony środowiska regionu. Kampanie informacyjne, przewodniki po ekoturystyce czy materiały edukacyjne w punktach informacji turystycznej mogłyby znacząco wesprzeć rozwój zrównoważonej turystyki.

Podsumowując, program wyraźnie wspiera zrównoważony rozwój regionu, ale w zakresie turystyki brakuje mu konkretnych działań i wytycznych. Uwzględnienie bardziej szczegółowych strategii dotyczących zarządzania turystyką, edukacji turystów i monitorowania wpływu turystyki na środowisko mogłoby przyczynić się do skuteczniejszego połączenia celów ochrony środowiska z rozwojem turystyki w województwie podlaskim.

Energia i klimat

Turystyka i zmiany klimatyczne są ze sobą ściśle powiązane – turystyka zarówno wpływa na zmiany klimatyczne, jak i jest przez nie dotknięta. Turystyka przyczynia się do zmian klimatycznych głównie przez emisję dwutlenku węgla z transportu (szczególnie lotniczego), zakwaterowania i różnych aktywności turystycznych. Prowadzi to do znaczącej emisji gazów cieplarnianych. Dodatkowo, turystyka zużywa duże ilości zasobów, takich jak woda i energia, oraz generuje odpady, co jeszcze bardziej obciąża środowisko.

Zmiany klimatyczne z kolei wpływają na turystykę, zmieniając destynacje turystyczne. Zmieniające się wzorce pogodowe, takie jak cieplejsze zimy i podnoszący się poziom mórz, wpływają na atrakcyjność i dostępność miejsc turystycznych. Klęski żywiołowe, które stają się częstsze i bardziej intensywne z powodu zmian klimatycznych, mogą niszczyć infrastrukturę turystyczną i odstraszać odwiedzających. Zmiany w ekosystemach i bioróżnorodności, takie jak bielenie raf koralowych, również wpływają na naturalne atrakcje przyciągające turystów.

Aby złagodzić te skutki, niezbędne są zrównoważone praktyki turystyczne. Obejmuje to promowanie ekologicznych podróży, regulację emisji CO₂ i rozwijanie niskoemisyjnych opcji transportu. Budowanie infrastruktury odpornej na zmiany klimatyczne oraz zwiększanie świadomości na temat zrównoważonej turystyki mogą pomóc branży w dostosowaniu się do zmian klimatycznych i łagodzeniu ich skutków.

Należy też pamiętać, że wskazania UE dotyczące m.in. realizacji założeń wyznaczonych przez Europejski Zielony Ład oraz strategię na rzecz zrównoważonej mobilności, wymagają od branży turystycznej wdrożenia niskoemisyjnych środków transportu, promowania zrównoważonych praktyk oraz zmniejszenia śladu węglowego. Oczekują również, że branża będzie wspierać ochronę środowiska, wdrażać efektywne zarządzanie odpadami i angażować się w działania mające na celu minimalizację wpływu turystyki na zmiany klimatyczne.

Z odpowiedzi respondentów wynika, że województwo podlaskie podejmuje szereg działań w zakresie zarządzania energetycznego, które wpisują się w standardy zrównoważonego zarządzania destynacjami turystycznymi. Kluczowym elementem tych działań jest monitoring poziomu zużycia energii oraz emisji CO₂ na terenie województwa, co pozwala na bieżące analizowanie wpływu działań na środowisko i dostosowywanie strategii do lokalnych potrzeb. W województwie funkcjonują również programy zmierzające do zmniejszenia zużycia energii oraz redukcji emisji CO₂, co świadczy o proaktywnym podejściu do minimalizacji wpływu na środowisko. Dodatkowo, województwo wspiera przedsiębiorstwa w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (OZE), co przyczynia się do popularyzacji zielonych technologii w regionie i zwiększenia udziału energii odnawialnej w ogólnym użyciu energii. Jest to ważny krok w kierunku budowania efektywnej gospodarki.

Województwo nie posiada natomiast dedykowanego programu adaptacji do zmian klimatycznych, choć temat ten jest poruszany w ramach „Programu ochrony środowiska”. Brak programu ekologizacji transportu wskazuje na potrzebę rozwoju w tym obszarze, aby skuteczniej ograniczać emisje związane z ruchem drogowym i promować zrównoważone formy mobilności. Zauważalny jest także brak wyraźnych odniesień do branży turystycznej i roli, jaką mogłaby ona odegrać w zwiększaniu efektywności energetycznej i działaniach na rzecz klimatu. Poza pojedynczymi wzmiankami, turystyka nie została uwzględniona jako sektor, który mógłby aktywnie wspierać cele klimatyczne regionu.

ENERGIA I KLIMAT

Monitoring poziomu zużycia energii w województwie	✓
Wojewódzki program w zakresie zmniejszenia zużycia energii	✓
Monitoring emisji CO ₂ na terenie województwa	✓
Wojewódzki program w zakresie zmniejszenia redukcji emisji CO ₂	✓
Wojewódzki program wsparcia przedsiębiorstw w zakresie wykorzystania OZE	✓
Wojewódzki program na rzecz ekologizacji transportu	✗
Wojewódzki program adaptacji do zmian klimatycznych	✗

Woda

Turystyka ma znaczący wpływ na wykorzystanie zasobów wodnych, szczególnie w miejscach o dużym natężeniu ruchu turystycznego. Intensywne zużycie wody przez hotele, ośrodki wypoczynkowe i atrakcje turystyczne może prowadzić do niedoborów wody, co wpływa negatywnie na lokalne społeczności i ekosystemy. Z drugiej strony, z punktu widzenia bezpieczeństwa jak i atrakcyjności turystycznej, kluczowa jest dbałość o jakość wody w zbiornikach wodnych wykorzystywanych do rekreacji oraz jakość wody pitnej.

Województwo podlaskie podejmuje szeroko zakrojone działania w zakresie gospodarki wodnej, co znajduje odzwierciedlenie w wojewódzkim programie ochrony środowiska. Kwestiom związanym ze stanem wód oraz wykorzystaniem zasobów wodnych poświęcono dużo uwagi, podkreślając znaczenie zrównoważonego zarządzania tymi zasobami.

W regionie wdrażane są kluczowe praktyki, takie jak analiza bezpieczeństwa i jakości zbiorników wodnych, monitoring jakości wody pitnej oraz programy dotyczące oczyszczania ścieków. Działania mające na celu zmniejszenie zużycia wody również stanowią ważny element podejścia województwa do ochrony zasobów wodnych, co wskazuje na systematyczne podejście do minimalizowania presji na środowisko.

Jednak, mimo szerokiego zakresu działań, istnieją istotne luki w podejściu do wpływu turystyki na gospodarkę wodną. W dokumentach strategicznych co prawda wskazuje się na negatywny wpływ turystyki na jakość wód, ale brak konkretnych planów działania, wytycznych czy standardów skierowanych do branży turystycznej. Jest to szczególnie istotne, biorąc pod uwagę wysoki poziom zużycia wody przez sektor turystyczny. Brak takich narzędzi ogranicza możliwości skutecznego zarządzania wpływem turystyki na lokalne zasoby wodne i ich ochrony).

WODA

Działania mające na celu zmniejszenie zużycia wody	✓
Analiza bezpieczeństwa i jakości zbiorników wodnych	✓
Monitoring jakości wody pitnej	✓
Program/ plan w zakresie oczyszczania ścieków	✓

Odpady

Gospodarka odpadami w branży turystycznej ma kluczowe znaczenie, ponieważ ośrodki turystyczne generują znaczne ilości odpadów, w tym plastiku, żywności i innych form śmieci. Skuteczne praktyki gospodarowania odpadami są niezbędne do zachowania środowiska naturalnego i estetyki tych miejsc, które często mają kluczowe znaczenie dla ich atrakcyjności

i rentowności. Zła gospodarka odpadami może prowadzić do zanieczyszczenia, szkodzić lokalnej przyrodzie i degradować naturalne krajobrazy, obniżając tym samym jakość wrażeń turystycznych i potencjalnie zmniejszając liczbę odwiedzających. Efektywne zarządzanie odpadami, takie jak redukcja odpadów, recykling czy kompostowanie, wpisuje się w Cele Zrównoważonego Rozwoju (CZR), zwłaszcza cel dotyczący odpowiedzialnej konsumpcji i produkcji (CZR 12). Ograniczenie użycia opakowań plastikowych natomiast bezpośrednio wpisuje się w tzw. unijną „dyrektywę plastikową”, która ma na celu zmniejszenie ilości odpadów plastikowych i promowanie zrównoważonych alternatyw, i którą najbardziej odczuwa branża HoReCa.

Województwo podlaskie realizuje pełen pakiet działań z zakresu zarządzania odpadami, które wpisują się w zrównoważone podejście do ochrony środowiska. W programie ochrony środowiska wyodrębniono dedykowany rozdział „Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów,” w którym uwzględniono najważniejsze kwestie związane z tym obszarem. Dodatkowo do niedawna obowiązywał osobny „Plan gospodarki odpadami dla województwa podlaskiego na lata 2016-2022,” co wskazuje na systematyczne podejście do problemu. Województwo prowadzi monitoring ilości i kategorii zarówno odpadów reszkowych, jak i segregowanych, co pozwala na bieżące śledzenie zmian i planowanie skuteczniejszych działań. Realizowane są również inicjatywy mające na celu zmniejszenie ilości generowanych odpadów oraz zwiększenie odsetka odpadów poddawanych recyklingowi. Te działania świadczą o świadomości znaczenia odpowiedniego zarządzania odpadami dla ochrony środowiska i zasobów naturalnych. Podejmowane są też bardziej szczegółowe inicjatywy w kluczowych obszarach, takich jak zmniejszanie ilości odpadów żywnościowych oraz ograniczanie użycia jednorazowych przedmiotów i opakowań. W dokumentach brakuje natomiast odniesień do branży turystycznej i jej roli w zmniejszeniu ilości i bardziej efektywnemu zarządzaniu odpadami. Jest to istotne biorąc pod uwagę, że branża turystyczna znacząco przyczynia się do generowania odpadów. Zaangażowanie przedstawicieli turystyki i hotelarstwa w zakresie zapobiegania powstawania, segregacji i bezpiecznej utylizacji odpadów będzie bardzo istotne dla realizacji celów wojewódzkiego programu ochrony środowiska.

	ODPADY
Monitoring ilości i kategorii odpadów reszkowych	
Działania w celu zmniejszenia ilości odpadów	
Działania w celu zmniejszenia ilości przedmiotów i opakowań jednorazowych	
Działania w celu zmniejszenia ilości odpadów żywnościowych	
Monitoring ilości i kategorii odpadów segregowanych	
Działania w celu zwiększenia ilości odpadów poddawanych recyklingowi	

Zanieczyszczenie

Turystyka znacząco wpływa na zanieczyszczenie środowiska w wielu aspektach. Zanieczyszczenie światłem jest widoczne w popularnych miejscach turystycznych, gdzie jasne oświetlenie nocne zakłóca naturalne cykle i wpływa negatywnie na lokalną faunę oraz zdrowie ludzi. Hałas generowany przez ruch turystyczny i imprezy stresuje mieszkańców i dziką przyrodę, zakłócając życie zwierząt. Zanieczyszczenie powietrza wynika z emisji spalin z transportu, co pogarsza jakość powietrza i zdrowie publiczne. Zanieczyszczenie gleby jest skutkiem niewłaściwego zarządzania odpadami i ściekami, co prowadzi do degradacji gleby i wpływa na rolnictwo oraz ekosystemy. Wysoki poziom zanieczyszczeń może skutecznie zniechęcić odwiedzających, prowadząc do spadku liczby turystów, negatywnych opinii i złej reputacji destynacji.

Województwo podlaskie realizuje szereg działań mających na celu zmniejszanie zanieczyszczeń, koncentrując się przede wszystkim na zanieczyszczeniu powietrza, hałasu oraz gleby. Monitoring jakości powietrza i poziomu hałasu jest prowadzony systematycznie, co pozwala na identyfikowanie problematycznych obszarów i wdrażanie odpowiednich działań przeciwdziałających tym zanieczyszczeniom. W zakresie ochrony gleb województwo również prowadzi zarówno monitoring, ale brakuje działań mających na celu ograniczenie ich zanieczyszczenia. Działania te powinny obejmować m.in. identyfikację źródeł zanieczyszczeń oraz wdrażanie praktyk zmniejszających ich negatywny wpływ. W przypadku zanieczyszczenia świetlnego, prowadzone są działania w celu jego zmniejszenia, natomiast nie prowadzony jest monitoring. Problem ten, choć często niedostrzegany, ma istotny wpływ na przyrodę, szczególnie na funkcjonowanie ekosystemów nocnych oraz jakość życia mieszkańców.

ZANIECZYSZCZENIE

Monitoring zanieczyszczenia hałasem	✓
Działania w celu zmniejszenia zanieczyszczenia hałasem	✓
Monitoring zanieczyszczenia świetlnego	✗
Działania w celu zmniejszenia zanieczyszczenia świetlnego	✓
Monitoring zanieczyszczenia powietrza	✓
Działania w celu zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza	✓
Monitoring zanieczyszczenia gleby	✓
Działania w celu zmniejszenia zanieczyszczenia gleby	✗

Ochrona przyrody

Istotne jest, aby turystyka przyczyniała się do ochrony dzikiej przyrody i różnorodności biologicznej, ponieważ zdrowe ekosystemy są fundamentem atrakcyjnych i zrównoważonych destynacji turystycznych. Dzika przyroda i bogactwo biologiczne przyciągają turystów, oferując unikalne doświadczenia i wspierając lokalne gospodarki.

Turystyka może wspierać ochronę przyrody poprzez promowanie odpowiedzialnego podróżowania, inwestowanie w projekty ochrony środowiska oraz edukację turystów o znaczeniu bioróżnorodności. Inicjatywy takie jak ekoturystyka, stosowanie praktyk minimalizujących wpływ na środowisko oraz współpraca z lokalnymi społecznościami w celu ochrony naturalnych siedlisk są kluczowe dla zachowania dzikiej przyrody dla przyszłych pokoleń.

Województwo podlaskie podejmuje szeroko zakrojone działania w zakresie ochrony przyrody, co czyni ten obszar jednym z kluczowych elementów strategii regionalnej. Dzięki dużemu odsetkowi terenów chronionych oraz bogactwu różnorodności biologicznej, ochrona przyrody ma szczególne znaczenie w kontekście turystyki zrównoważonej. Województwo posiada kompleksowe programy obejmujące ochronę różnorodności biologicznej, zasobów naturalnych oraz walorów krajobrazowych. Działania te tworzą solidne podstawy do zrównoważonego zarządzania środowiskiem naturalnym w regionie. Zabrakło jedynie programu w zakresie zapobiegania inwazyjnym gatunkom obcym. Biorąc pod uwagę globalne zagrożenia związane z rozprzestrzenianiem się inwazyjnych gatunków, opracowanie takiego programu mogłoby znacząco wzmocnić działania ochronne.

Ponadto istnieje program ochrony dzikich zwierząt i dobrostanu zwierząt w niewoli, co dodatkowo wzmacnia podejście do ochrony przyrody w zgodzie z międzynarodowymi standardami turystyki zrównoważonej. Przy tworzeniu nowych produktów turystycznych uwzględnia się ich potencjalny wpływ na środowisko, co wskazuje na rosnącą świadomość potrzeby integracji turystyki z ochroną środowiska. Produkty turystyczne wspierające ochronę przyrody są obecne w ofercie regionu, co pomaga promować turystykę edukacyjną i przyjazną środowisku.

Mimo tych pozytywnych działań, ochrona przyrody i walorów krajobrazowych została uznana przez respondentów za obszar problematyczny. Brak wytycznych w zakresie planowania przestrzennego, mimo jego znaczenia dla zarządzania turystyką i ochrony przyrody, stanowi poważne ograniczenie. Skuteczne planowanie przestrzenne mogłoby pomóc w minimalizowaniu presji turystycznej na wrażliwe obszary, co jest kluczowe dla długoterminowego zachowania unikalnych zasobów naturalnych regionu.

Również brak analizy wpływu turystyki na przyrodę i środowisko naturalne osłabia możliwość świadomego zarządzania turystyką w sposób zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju. Taka analiza powinna być podstawą do tworzenia strategii i planów rozwoju turystyki, aby skutecznie minimalizować jej negatywny wpływ na środowisko.

OCHRONA PRZYRODY

Program w zakresie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej	✓
Program w zakresie ochrony zasobów naturalnych (np. minerałów, wody, gleby)	✓
Program w zakresie zapobiegania inwazyjnym gatunkom obcym	✗
Program w zakresie ochrony walorów krajobrazowych	✓
Program w zakresie ochrony dzikich zwierząt	✓
Program w zakresie poprawy dobrostanu zwierząt w niewoli	✗
Wytyczne w zakresie planowania przestrzennego	✗
Analiza wpływu turystyki na przyrodę i środowisko naturalne	✗
Produkty turystyczne, przyczyniające się do ochrony przyrody i różnorodności	✓

2.2. Aspekty społeczno-gospodarcze

Zrównoważona turystyka nie tylko przyczynia się do ochrony środowiska naturalnego, ale także wspiera rozwój społeczności lokalnych, tworzenie miejsc pracy oraz promowanie dziedzictwa kulturowego. Zarządzanie turystyką w sposób zrównoważony wymaga zintegrowanego podejścia, które uwzględnia potrzeby i oczekiwania lokalnych mieszkańców, wpływ turystyki na lokalną gospodarkę oraz zachowanie i promowanie unikalnych tradycji i wartości kulturowych. Właściwe zbalansowanie tych aspektów jest kluczowe dla zapewnienia długoterminowego sukcesu i trwałości destynacji turystycznej, przy jednoczesnym minimalizowaniu negatywnych skutków społecznych, gospodarczych i kulturowych.

Wyzwania społeczno-gospodarcze

Województwo podlaskie charakteryzuje się wysoką jakością życia, szczególnie w stolicy regionu, oraz korzystną strukturą ekonomiczną ludności, co tworzy solidne podstawy dla jego rozwoju. Dodatkowo, region dysponuje sprzyjającymi warunkami do rozwoju gospodarki cyrkularnej, co może stać się jednym z jego kluczowych atutów w przyszłości.

Zgodnie z wizją województwa, województwo podlaskie ma stać się regionem przedsiębiorczym, otwartym na współpracę i innowacje, wykorzystującym własne zasoby do poprawy jakości życia mieszkańców. Dzięki efektywnej współpracy wewnętrznej, partnerstwom publiczno-prywatnym

oraz współdziałaniu z innymi regionami i krajami, Podlaskie przyciągnie inwestorów, wspierając rozwój gospodarczy i społeczny. Region zaoferuje dogodne warunki do życia, pracy i rozwoju, znosząc bariery oraz promując równe szanse, co wyróżni go jako perspektywiczne miejsce do wiązania swojej przyszłości.

Jednak aktualnie Podlaskie zmaga się z poważnymi wyzwaniami demograficznymi, takimi jak starzenie się społeczeństwa i malejąca siła robocza, spowodowana m.in. emigracją wykwalifikowanych pracowników. Niskie poziomy dochodów oraz ograniczony i nierówny dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej w sektorze publicznym dodatkowo obniżają potencjał rozwoju społecznego regionu. Mieszkańcy rzadko angażują się w organizacje społeczne, a osoby z grup wrażliwych, w tym osoby z niepełnosprawnościami, mają ograniczone możliwości uczestniczenia w rynku pracy, co wskazuje na potrzebę działań wspierających inkluzywność i aktywizację społeczną.

Respondenci niniejszego badania zwrócili dodatkowo uwagę na brak wykwalifikowanych kadr gotowych do pracy w sektorze turystycznym, co dodatkowo komplikuje rozwój tej branży, a także na niską dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami, co wpływa m.in. na poziom konkurencyjności województwa.

Wzmocnienie sektora turystycznego wymaga więc rozwiązania problemów strukturalnych oraz większego zaangażowania społeczności lokalnych w jego rozwój.

W kolejnych częściach tego rozdziału w/w obszary zostały omówione bardziej szczegółowo.

Obszary szczególnie problematyczne

Starzenie się społeczeństwa

Wyludnianie się województwa

Brak kadr przygotowanych do pracy w turystyce

Niska dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami

Udział turystyki w gospodarce

Turystyka może odgrywać istotną rolę w rozwoju gospodarczym. Po pierwsze, przyciąganie turystów do danego regionu generuje wzrost popytu na dobra i usługi, co stymuluje rozwój lokalnych przedsiębiorstw, takich jak hotele, restauracje, sklepy, organizatorzy wycieczek czy rzemiosło lokalne. To z kolei prowadzi do tworzenia miejsc pracy i zwiększania dochodów dla mieszkańców regionu. Po drugie, turystyka może przyczyniać się do dywersyfikacji gospodarczej, zmniejszając zależność od jednej gałęzi przemysłu. Regiony oparte na turystyce często rozwijają różnorodne sektory, takie jak kultura, sztuka, rzemiosło, rekreacja czy agroturystyka. Ponadto, turystyka może również wspierać rozwój infrastruktury, takiej jak drogi, lotniska, transport publiczny czy usługi komunalne, co przynosi korzyści zarówno turystom, jak i lokalnym mieszkańcom.

Istotne jest, aby w turystyce brały udział różne podmioty, włącznie z organizacjami pozarządowymi i osobami w ciężkiej sytuacji życiowej (osoby bezrobotne, wykluczone), oraz aby dochody turystyczne były sprawiedliwie i równomiernie dzielone. W wojewódzkich dokumentach strategicznych mówi się o nierównościach społecznych i problemie bezrobocia szczególnie wśród osób z niepełnosprawnościami. W tym kontekście turystyka ma szczególną szansę odegrać pozytywną rolę w rozwoju regionalnym i podniesieniu poziomu życia ludności.

Jak wynika z odpowiedzi respondentów, województwo podlaskie podejmuje działania wspierające lokalną gospodarkę poprzez promocję produktów lokalnych oraz wsparcie przedsiębiorców z branży turystycznej. Te inicjatywy są istotnym krokiem w budowaniu silnego powiązania między turystyką a gospodarką regionu, ponieważ umożliwiają wzmocnienie lokalnych rynków oraz zwiększenie zainteresowania turystów ofertą regionalną.

Jednakże województwo nie prowadzi monitoringu udziału turystyki w gospodarce, co utrudnia ocenę jej faktycznego znaczenia i wpływu na rozwój regionu. Brakuje również programu, który zwiększałby znaczenie turystyki w gospodarce oraz promował zatrudnienie w sektorze turystycznym. Takie inicjatywy mogłyby przyczynić się do dalszego rozwoju branży, aktywizacji zawodowej mieszkańców, a także do lepszego wykorzystania potencjału turystycznego województwa.

Mimo, że podejmowane są pewno kroki mające na celu wsparcie lokalnej przedsiębiorczości, brak strategicznego podejścia ogranicza możliwości pełnego wykorzystania turystyki jako narzędzia wzmacniania lokalnej gospodarki. Rozwój takich narzędzi mógłby znacząco przyczynić się do integracji sektora turystycznego z szerszym kontekstem gospodarczym regionu.

UDZIAŁ TURYSTYKI W GOSPODARCE

Monitoring udziału turystyki w gospodarce	✗
Program dot. zwiększenia znaczenia turystyki w gospodarce	✗
Działania w zakresie promocji produktów lokalnych	✓
Działania na rzecz wsparcia przedsiębiorców z branży turystycznej	✓
Program promujący zatrudnienie w sektorze turystycznym	✗

Społeczności lokalne

Zaangażowanie społeczności lokalnych w rozwój turystyki jest kluczowe dla zapewnienia zrównoważonego i korzystnego wpływu turystyki na region. Lokalni mieszkańcy najlepiej znają swoje środowisko, kulturę i tradycje, co pozwala tworzyć autentyczne i atrakcyjne doświadczenia dla turystów. Współpraca z lokalnymi społecznościami wspiera gospodarkę,

tworzy miejsca pracy i zwiększa dochody mieszkańców, jednocześnie promując ochronę zasobów naturalnych i dziedzictwa kulturowego. Angażowanie społeczności lokalnych może obejmować ich udział w planowaniu i zarządzaniu turystyką, rozwijanie lokalnych przedsiębiorstw turystycznych oraz edukację na temat zrównoważonych praktyk. Takie podejście buduje silne, zintegrowane społeczności, które są bardziej skłonne do wspierania działań na rzecz ochrony środowiska i promowania długoterminowego, odpowiedzialnego rozwoju turystyki.

Jak wynika z odpowiedzi respondentów, województwo podlaskie podejmuje ograniczone działania w zakresie dbania o dobrostan mieszkańców i ich zaangażowanie w kwestie turystyki oraz rozwoju zrównoważonego. Istnieją programy dotyczące zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców, które wskazują na pewną troskę o podstawowe potrzeby społeczności. Brakuje jednak programów i ocen w obszarze ochrony praw człowieka, w tym praw pracowniczych, co pozostawia lukę w kompleksowym podejściu do dobrostanu społecznego.

Zaangażowanie społeczności lokalnej w procesy decyzyjne dotyczące turystyki również jest niewystarczające. Brak instrumentów umożliwiających aktywny udział mieszkańców w kształtowaniu polityki turystycznej oraz monitoringu ich zadowolenia z rozwoju turystyki uniemożliwia pełne zrozumienie wpływu tego sektora na lokalne społeczności. Analizy dotyczące społecznych skutków turystyki oraz jej wpływu na życie mieszkańców mogłyby pomóc w lepszym dostosowaniu działań do ich potrzeb i oczekiwań.

W obszarze komunikacji z mieszkańcami województwo realizuje programy propagujące kulturę lokalną, co wspiera zachowanie dziedzictwa kulturowego i jego integrację z turystyką. Dodatkowo promuje się ekologiczny tryb życia wśród mieszkańców, co sprzyja budowaniu świadomości na temat zrównoważonego rozwoju i znaczenia ochrony środowiska. Niemniej jednak brakuje działań edukacyjnych w kluczowych obszarach, takich jak prawa człowieka, nierówności społeczne czy zmiany klimatyczne. Rozszerzenie programów edukacyjnych o te tematy mogłoby jeszcze bardziej wzmocnić zaangażowanie społeczności lokalnych w działania wspierające zrównoważoną turystykę i rozwój regionu.

SPOŁECZNOŚCI LOKALNE

Program w zakresie ochrony praw człowieka	×
Ocena przestrzegania praw człowieka, w tym praw pracowniczych	×
Program w zakresie zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców	✓
Regulacje dot. dostępu do zasobów naturalnych, miejsc przyrodniczych i kulturowych	×
Monitoring poziomu zadowolenia mieszkańców z rozwoju turystyki	×
Analiza wpływu turystyki na mieszkańców i społeczności lokalne	×
Instrumenty angażujące mieszkańców w procesy decyzyjne dot. turystyki	×
Budowanie świadomości w zakresie praw człowieka i nierówności społecznych	×
Programy dla mieszkańców propagujące kulturę lokalną	✓
Budowanie świadomości w zakresie zmian klimatycznych	×
Programy dla mieszkańców propagujące ekologiczny tryb życia	✓

Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami

Respondenci różnie oceniali poziom dostępności województwa podlaskiego dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym dla osób z niepełnosprawnością. Część oceniała poziom dostępności jako dobry, pojedyncze organizacje turystyczne biorą pod uwagę dostępność przy tworzeniu nowych produktów turystycznych, a także dostępność województwa jest wykorzystywana jako atut w promocji regionu jako destynacji turystycznej. Spora grupa respondentów oceniała jednak poziom dostępności jako niski, zaznaczając go jako jeden z ważniejszych obszarów problematycznych.

Mimo, że duża część firm biorących udział w badaniu zadeklarowała dostępność swoich usług/obiektu dla osób z niepełnosprawnościami, jak wynika z analizy obiektów dostępnych na Booking.com – zaledwie 6% obiektów z województwa podlaskiego promujących się na tej platformie posiada pokoje dostępne dla osób na wózkach inwalidzkich, a zaledwie 0,2% posiada oznaczenia dla niewidomych w systemie Braille'a.

Strategia rozwoju województwa podlaskiego podkreśla konieczność wsparcia osób z niepełnosprawnościami w zakresie zwiększenia ich uczestnictwa w rynku pracy. Działania mają na celu ułatwienie im kształtowania zarówno życia osobistego, jak i zawodowego, aby lepiej dostosować ich umiejętności do wymagań współczesnego rynku pracy. Szczególną uwagę zwraca się na konieczność dostosowania miejsc pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych, co ma zapewnić bardziej inkluzyjne środowisko zawodowe.

W strategii podkreśla się również znaczenie zwiększania świadomości pracodawców na temat korzyści płynących z łączenia doświadczenia starszych pracowników z potencjałem młodszych osób. Działania te mają wspierać rozwój lokalnego rynku pracy i przyczynić się do budowania bardziej różnorodnego i otwartego środowiska zawodowego w województwie.

Podejmowane inicjatywy powinny jednocześnie wzmacniać integrację oraz spójność społeczną, tworząc przestrzeń dla budowania więzi międzypokoleniowych i wspierania różnorodnych grup społecznych. Działania te mają również przyczynić się do zwiększenia szans na rynku pracy dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Realizacja takich celów może nie tylko poprawić jakość życia mieszkańców regionu, ale także wzmocnić jego potencjał gospodarczy poprzez pełniejsze wykorzystanie umiejętności i doświadczenia różnych grup społecznych.

Jednak w strategii województwa brakuje konkretnych odniesień do roli turystyki w tym kontekście. Oprócz dostosowywania infrastruktury turystycznej i promowania atrakcji dostępnych dla wszystkich, sektor turystyczny może również stać się znaczącym narzędziem aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Branża turystyczna oferuje różnorodne możliwości zatrudnienia, które mogą być dostosowane do umiejętności i potrzeb osób z niepełnosprawnościami, np. w hotelarstwie, gastronomii, obsłudze turystów czy rękodziele lokalnym. Tworzenie takich miejsc pracy nie tylko wspiera integrację społeczną, ale także pozwala na pełniejsze wykorzystanie potencjału lokalnych społeczności.

Kultura

Ochrona dziedzictwa kulturowego jest nieodrębną częścią zrównoważonego rozwoju turystyki. Dziedzictwo kulturowe reprezentuje unikalną tożsamość i tradycje miejsca, co przyciąga turystów poszukujących unikalnych doświadczeń. Zachowując i promując dziedzictwo kulturowe (zarówno to historyczne jak i współczesne), destynacje turystyczne zachowują swoją autentyczność, co przyczynia się do zadowolenia odwiedzających i zachęca do dłuższych pobyków. Ponadto ochrona dziedzictwa kulturowego wzmacnia lokalne społeczności i wspiera rozwój społeczno-gospodarczy. Tworzy możliwości zatrudnienia, stymuluje przedsiębiorczość i dystrybuuje dochody, prowadząc do wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu i poprawy standardów życia. Dodatkowo, ochrona dziedzictwa kulturowego zapewnia długoterminową ochronę cennych aktywów kulturowych, zapobiegając zaniedbaniu i ich nieodwracalnej utracie.

Turystyka kulturowa, natomiast, promuje zrozumienie międzykulturowe, wspierając empatię i szacunek wśród odwiedzających i społeczności przyjmujących. Zapewniając platformę wymiany kulturowej, turystyka przyczynia się do pokojowego współistnienia i zmniejsza

uprzedzenia kulturowe. Co więcej, włączenie dziedzictwa kulturowego do planowania i zarządzania turystyką umożliwia holistyczne i zrównoważone podejście.

Strategia rozwoju województwa podlaskiego na 2030 rok uznaje dziedzictwo kulturowe za jedną z kluczowych sił regionu, podkreślając jego różnorodność wynikającą z wieloetnicznej historii. Bogactwo kulturowe ma być fundamentem budowania kapitału społecznego, wspólnej tożsamości oraz promowania tolerancji i zrozumienia. Dziedzictwo to jest postrzegane jako narzędzie do przyciągania inwestycji, rozwoju turystyki i tworzenia bardziej otwartego społeczeństwa. Strategia proponuje wsparcie instytucji kultury i zaangażowanie mieszkańców w życie kulturalne, jednak brakuje w niej konkretnych planów dotyczących inwestycji w infrastrukturę, ochrony miejsc dziedzictwa czy wspierania inicjatyw kulturalnych. Nie analizuje też szczegółowo wyzwań związanych z różnorodnością ani możliwości promowania wymiany międzykulturowej. Choć dokument dostrzega znaczenie kultury, nie oferuje kompleksowych ram działania dla pełnego wykorzystania jej potencjału.

Zgodnie z odpowiedziami respondentów województwo podlaskie podejmuje istotne działania na rzecz ochrony i promocji kultury w kontekście turystyki zrównoważonej, jednak istnieją obszary wymagające usprawnienia, aby w pełni wykorzystać potencjał regionu. Posiadanie programu ochrony dziedzictwa kultury niematerialnej jest znaczącym atutem, który pozwala na zachowanie tradycji i zwyczajów, stanowiących ważny element lokalnej tożsamości. Dodatkowo, obecność produktów turystycznych promujących kulturę lokalną wspiera rozwój turystyki opartej na autentycznych doświadczeniach, co przyczynia się do wzmacniania wizerunku regionu jako destynacji turystyki zrównoważonej.

Jednakże brak programu ochrony dziedzictwa kultury materialnej stanowi istotną lukę, która może prowadzić do zaniedbania i utraty cennych zabytków architektonicznych oraz innych przejawów materialnego dziedzictwa kulturowego. Bez odpowiednich narzędzi zarządzania i ochrony materialnych zasobów kulturowych trudno jest zapewnić ich długoterminowe zachowanie i integrację z rozwojem turystyki.

Kolejnym problemem jest brak właściwych oznaczeń na obiektach kulturowych, co utrudnia turystom pełne zrozumienie ich znaczenia oraz ogranicza dostęp do wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa. Odpowiednie oznakowanie mogłoby nie tylko wzbogacić doświadczenia turystów, ale także wspierać edukację i promować szacunek dla lokalnych wartości kulturowych.

Brak analizy wpływu turystyki na kulturę i tradycje stanowi kolejne wyzwanie, ponieważ uniemożliwia ocenę długoterminowych skutków rozwoju turystyki na lokalne społeczności i dziedzictwo. Taka analiza powinna być fundamentem tworzenia strategii i planów, które pozwolą minimalizować negatywne efekty i maksymalizować korzyści wynikające z rozwoju turystyki.

KULTURA

Program w zakresie ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego	✕
Program w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego	✓
Analiza wpływu turystyki na kulturę i tradycje	✕
Właściwe oznaczenia i informacje na obiektach kulturowych	✕
Produkty turystyczne wspierające ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego	✓

2.3. Zarządzanie rozwojem zrównoważonym

Turystyka będzie rozwijać się w sposób stabilny i przynosić dla regionu długotrwałe korzyści społeczno-gospodarcze, tylko w sytuacji, gdy zarządzana jest w sposób prawidłowy i kompleksowy. Kryteria zarządzania turystyką zrównoważoną dla destynacji turystycznych zakładają skoordynowane podejście do turystyki zrównoważonej, w tym zaangażowanie sektora prywatnego, publicznego i społeczeństwa obywatelskiego, oraz zdolność do zarządzania kwestiami społeczno-gospodarczymi, kulturowymi i środowiskowymi. Zrównoważona destynacja turystyczna powinna, między innymi:

- posiadać wieloletnią strategię zarządzania i plan działania, uwzględniający zasady zrównoważonego rozwoju;
- posiadać grupę ekspertów, którzy posiadają kompetencje w zakresie zarządzania środowiskowego oraz zrównoważonego rozwoju turystyką
- wdrożyć system monitorowania wpływu turystyki na społeczność lokalną, przyrodę i kulturę, a działania i rezultaty powinny być regularnie analizowane;
- świadomie zarządzać liczbą odwiedzających i ich aktywnością, uwzględniając równowagę pomiędzy potrzebami lokalnej gospodarki, mieszkańców i środowiska kulturowego i społecznego;
- opracować plan zarządzania ryzykiem i sytuacjami kryzysowymi;
- prowadzić działania marketingowo-promocyjne w sposób przejrzysty i odpowiedzialny.

Strategia zrównoważonego rozwoju turystyki

Z punktu widzenia zasad turystyki zrównoważonej, strategia rozwoju turystyki powinna określać działania związane z:

- zarządzaniem ekologicznym (w tym wodą, energią, odpadami)
- ochroną przyrody i różnorodności biologicznej
- przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym
- ochroną praw człowieka, w tym praw pracowniczych
- ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego
- rozwojem lokalnej gospodarki, wsparciem lokalnych towarów i przedsiębiorców
- zdrowiem i bezpieczeństwem turystów

Województwo podlaskie nie posiada wojewódzkiej strategii rozwoju turystyki, natomiast zarówno aspekty rozwoju zrównoważonego jak i turystyki przynajmniej częściowo uwzględnione są w wojewódzkiej strategii rozwoju. Województwo posiada także krótkoterminowy plan działania w zakresie turystyki, który uwzględnia aspekty rozwoju zrównoważonego. Bardziej szczegółowa analiza znajduje się poniżej.

Dokumenty strategiczne

Strategia rozwoju województwa podlaskiego 2030

„Strategia rozwoju województwa podlaskiego 2030” traktuje koncepcję rozwoju zrównoważonego jako kluczową zasadę, która ma kierować przyszłym wzrostem regionu. Dokument podkreśla, że nowoczesny region rozwija się w sposób zrównoważony, optymalnie wykorzystując swoje zasoby naturalne, ekonomiczne, społeczne i kulturowe. Wizja Podlaskiego zakłada harmonijne łączenie rozwoju gospodarczego z ochroną środowiska, co ma przyczynić się do trwałego i inkluzywnego wzrostu regionu.

W kontekście ochrony środowiska strategia zwraca szczególną uwagę na wyjątkowo czyste i różnorodne środowisko naturalne województwa, które jest zarówno jego siłą, jak i kluczowym czynnikiem przyciągającym turystów. Ochrona tych zasobów poprzez praktyki zrównoważone jest priorytetem. W dokumencie podkreślono również potencjał gospodarki cyrkularnej, która może nie tylko obniżyć koszty działalności biznesowej, ale także zmniejszyć obciążenia środowiskowe dla mieszkańców. Rozwój odnawialnych źródeł energii i systemów energetyki rozproszonej został przedstawiony jako kluczowy element walki ze zmianami klimatycznymi, a rozwój rolnictwa ekologicznego oraz lokalnych marek żywności ma wspierać zrównoważony rozwój sektora rolnego.

Turystyka jest uznawana za jeden z kluczowych sektorów rozwoju regionu, z naciskiem na jej zrównoważony charakter. Strategia promuje ekoturystykę, zwłaszcza na obszarach o wysokiej wrażliwości środowiskowej oraz turystykę kulturową opartą na bogatym dziedzictwie historycznym i tradycjach regionu. Podkreśla również konieczność minimalizowania negatywnego wpływu turystyki na środowisko przy jednoczesnym maksymalizowaniu korzyści ekonomicznych dla lokalnych społeczności.

Mimo silnego zaangażowania w zrównoważony rozwój i turystykę, strategia mogłaby zostać wzmocniona poprzez bardziej szczegółowe określenie celów i wskaźników, co pozwoliłoby na lepsze monitorowanie postępów. Brakuje również konkretnych mechanizmów finansowania inicjatyw oraz bardziej szczegółowych planów dotyczących zaangażowania lokalnych społeczności w rozwój turystyki zrównoważonej. Wyraźniejsza strategia promocji Podlaskiego jako zrównoważonej destynacji turystycznej mogłaby również wspierać realizację tej wizji.

Podsumowując, strategia rozwoju województwa podlaskiego dostarcza solidnych podstaw dla wdrażania koncepcji zrównoważonego rozwoju i turystyki, jednak dalsze dopracowanie szczegółowych działań, wskaźników oraz mechanizmów wdrożeniowych mogłoby jeszcze bardziej wzmocnić skuteczność tych działań.

Aby skutecznie rozwijać turystykę w sposób zrównoważony, destynacja powinna spełniać kilka kluczowych warunków. Powinna mieć przynajmniej jedną osobę zarządzającą rozwojem turystyki, która posiada kwalifikacje w zakresie zrównoważonego rozwoju turystyki. Powinna również wyznaczyć osobę lub zespół odpowiedzialny za koordynację działań związanych z rozwojem zrównoważonym turystyki. Ważne jest określenie i regularne monitorowanie wskaźników zrównoważonego rozwoju turystyki, obejmujących aspekty środowiskowe, społeczno-gospodarcze, oraz publikowanie przynajmniej raz w roku raportu dotyczącego realizacji strategii rozwoju turystyki, z uwzględnieniem aspektów zrównoważonego rozwoju.

Jak wynika z odpowiedzi udzielonych przez Podlaską Regionalną Organizację Turystyczną, w województwie podlaskim nie są spełnione żadne z tych wymagań. Brak tych instrumentów ogranicza skuteczność implementacji strategii i może prowadzić do niespójności oraz niepełnego wykorzystania potencjalnych korzyści wynikających z realizacji zrównoważonego rozwoju w turystyce.

Osoby kompetente w zakresie zrównoważonego rozwoju turystyki	×
Zespół odpowiedzialny za zrównoważony rozwój turystyki	×
Monitoring wskaźników zrównoważonego rozwoju turystyki	×
Raport dot. realizacji strategii rozwoju zrównoważonego w branży turystycznej	×

Zarządzanie ruchem turystycznym

Zarządzanie ruchem turystycznym w województwie podlaskim obejmuje kontrolowanie przepływu turystów w czasie i przestrzeni, aby zmniejszyć sezonowość oraz równomiernie rozłożyć obciążenie turystyczne. Region podejmuje istotne działania, w tym monitoring ruchu turystycznego oraz posiadanie listy aktywów turystycznych, zarówno przyrodniczych, jak i kulturowych. Te narzędzia pozwalają lepiej rozumieć strukturę ruchu turystycznego

i planować działania promocyjne, a także wspierają inicjatywy zmierzające do przestrzennego rozproszenia ruchu turystycznego i ochrony najpopularniejszych lokalizacji.

Dzięki podejmowanym działaniom województwo stara się kierować turystów do mniej obciążonych miejsc i promować mniej znane atrakcje, co sprzyja równomiernemu rozwojowi regionu. Inicjatywy te mają również na celu ochronę miejsc o szczególnym znaczeniu przyrodniczym i kulturowym oraz zmniejszenie presji na najczęściej odwiedzane obszary.

Jednakże województwo nadal napotyka na wyzwania w zarządzaniu ruchem turystycznym. Brakuje obliczeń pojemności najwrażliwszych terenów turystycznych oraz systemu regulującego ruchem turystycznym, które są kluczowe dla efektywnej ochrony zasobów i zrównoważonego rozwoju turystyki. Dodatkowo brak wytycznych dotyczących wynajmu obiektów turystycznych i krótkoterminowego najmu ogranicza możliwości minimalizowania negatywnego wpływu turystyki na lokalne społeczności i rynek nieruchomości.

Podsumowując, województwo podlaskie wdraża ważne działania wspierające zarządzanie ruchem turystycznym, ale uzupełnienie istniejących narzędzi o bardziej szczegółowe analizy, systemy regulacji oraz wytyczne mogłoby znacząco poprawić efektywność działań i lepiej zabezpieczyć region przed nadmiernym obciążeniem turystyką.

ZARZĄDZANIE RUCHEM TURYSTYCZNYM

Aktualna lista aktywów turystycznych (przyrodniczych i kulturowych)	✓
Monitoring ruchu turystycznego	✓
Wytyczne dot. wynajmu obiektów turystycznych i wynajmu krótkoterminowego	✗
Obliczona została pojemność najbardziej wrażliwych terenów turystycznych	✗
Działania mające na celu zmniejszenie sezonowości ruchu turystycznego	✓
Działania mające na celu przestrzenne rozproszenie ruchu turystycznego	✓
System regulujący ruchem turystycznym	✗

Zaangażowanie turystów

Zaangażowanie turystów w kwestie rozwoju zrównoważonego jest kluczowe dla osiągnięcia długoterminowych celów w turystyce. Głównym narzędziem w tym procesie jest monitoring zadowolenia turystów, szczególnie w odniesieniu do aspektów środowiskowych i kulturowych. Dzięki regularnym badaniom można ocenić, jak turyści postrzegają wysiłki na rzecz

zrównoważonego rozwoju i jakie obszary wymagają poprawy. Aktualnie w województwie podlaskim nie prowadzi się analizy zadowolenia turystów.

Drugim kluczowym narzędziem jest skuteczna komunikacja. Obejmuje ona promowanie kodeksów postępowania na terenach wrażliwych przyrodniczo i kulturowo oraz propagowanie odpowiedzialnego podróżowania. Należy edukować turystów o ekologicznym zachowaniu, takim jak promocja niskoemisyjnego transportu, wspieranie lokalnych społeczności i kultury oraz zachęcanie do wyboru zrównoważonych przedsiębiorstw. Wszystkie te elementy powinny być integralną częścią strategii komunikacyjnej, aby zwiększyć świadomość i zaangażowanie turystów w praktyki proekologiczne i prospołeczne. Jak widzimy z tabeli poniżej, w województwie podlaskim, zachęca się turystów do podróżowania minimalnym wpływem na środowisko naturalne. Warto by rozpocząć budowanie świadomości o pozostałych tematach.

Oddzielnym, lecz równie ważnym aspektem jest zdrowie i bezpieczeństwo turystów. Poza wdrożeniem programów dbających o te kwestie, niezbędna jest również skuteczna komunikacja dotycząca bezpiecznego zachowania podczas podróży. Informowanie turystów o zasadach bezpiecznego podróżowania jest kluczowe, aby zapewnić im komfort i bezpieczeństwo, co z kolei pozytywnie wpływa na ich ogólne doświadczenie turystyczne. Jak wynika z odpowiedzi respondentów, w województwie podlaskim, temat bezpieczeństwa nie jest podejmowany w kontekście turystyki.

ZAANGAŻOWANIE TURYSTÓW

Monitoring zadowolenia turystów, w tym aspektów środowiskowych i kulturowych	×
Program dot. zdrowia i bezpieczeństwa turystów	×
Promocja zrównoważonych przedsiębiorstw turystycznych	×
Kampanie promujące ekologiczny sposób podróżowania	✓
Kampanie zachęcające do wspierania społeczności lokalnych	×
Kodeksy postępowania na terenach wrażliwych przyrodniczo	✓
Kodeksy postępowania na terenach/ obiektach wrażliwych kulturowo	×

Zaangażowanie branży turystycznej

Zaangażowanie branży turystycznej w aspekty rozwoju zrównoważonego jest kluczowe dla długoterminowego sukcesu zarówno samych przedsiębiorstw, jak i destynacji turystycznych. Niemożliwe jest osiągnięcie celów rozwoju zrównoważonego, ani celów założonych w strategii rozwoju województwa bez zaangażowania biznesu, w tym branży turystycznej, zwłaszcza tam, gdzie turystyka wykorzystuje zasoby naturalne i może mieć negatywny wpływ na środowisko i społeczności lokalne.

Województwo powinno prowadzić kampanie uświadamiające, organizować szkolenia oraz oferować programy wsparcia i systemy zachęt dla przedsiębiorstw turystycznych, aby promować i wdrażać praktyki zrównoważonego rozwoju. Takie działania mogą obejmować edukację na temat oszczędzania energii i wody, zarządzania odpadami, promowania niskoemisyjnych środków transportu czy budowania świadomości na temat dostępności i inkluzji. Programy uświadamiające i szkolenia są też niezbędne aby przygotować branżę turystyczną na przyszłe regulacje prawne i standardy, takie jak unijna dyrektywa CSRD czy Green Claims.

ZAANGAŻOWANIE BRANŻY TURYSTYCZNEJ

Promocja standardów (kryteriów) turystyki zrównoważonej	×
Promocja programów certyfikacji dla turystyki zrównoważonej	×
Zarządzanie odpadami	×
Energoefektywność	×
Zarządzanie zasobami wodnymi	×
Zmiany klimatyczne i ślad węglowy	×
Dobrostan zwierząt i ich wykorzystania w turystyce	×
Tworzenie dobrych warunków pracy	×
Integracja elementów kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego	✓
Możliwości współpracy branży turystycznej z organizacjami pozarządowymi	×
Nowe regulacje krajowe i unijne w zakresie rozwoju zrównoważonego	×

Jak widać w tabeli powyżej, w województwie były prowadzone jedynie kampanie związane z promocją kultury lokalnej. Pozostałym tematom natomiast nie poświęcano uwagi.

Produkty turystyczne

Produkty turystyczne odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu wizerunku destynacji, ponieważ to właśnie one są tym, co destynacja chce zaprezentować odwiedzającym. Nawet jeśli niektóre zrównoważone rozwiązania nie są wdrożone na poziomie całej destynacji, istotne jest, aby były uwzględnione przy tworzeniu produktów turystycznych. Integracja zrównoważonych praktyk w produktach turystycznych nie tylko wzmacnia atrakcyjność destynacji dla coraz bardziej świadomych ekologicznie turystów, ale także przyczynia się do długoterminowej ochrony zasobów naturalnych i kulturowych.

Przy tworzeniu regionalnych i lokalnych produktów turystycznych, organizacje najczęściej biorą pod uwagę szereg aspektów. Te najpopularniejsze wymienione zostały w tabeli poniżej.

Aspekty uwzględniane najczęściej przy tworzeniu produktów turystycznych

Ochrona i promocja kultury i tradycji

Zmniejszenie sezonowości

Przestrzenne rozproszenie ruchu turystycznego

Przy tworzeniu produktów turystycznych, pojedyncze organizacje biorą również pod uwagę kwestie takie jak: wpływ produktu na przyrodę i środowisko naturalne, zaangażowanie lokalnych przedsiębiorców i promocję produktów lokalnych, wpływ na jakość życia mieszkańców oraz dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami (w tym dla osób z niepełnosprawnością). Żadna z organizacji nie bierze natomiast pod uwagę śladu węglowego produktów turystycznych i ich potencjalnego wpływu na klimat.

Odpowiedzialna promocja

Odpowiedzialne podejście do promocji i marketingu jest kluczowe dla zrównoważonego rozwoju destynacji turystycznych. Wszelkie promowane atrakcje powinny być przedstawiane rzetelnie, zgodnie z rzeczywistością, aby unikać rozczarowań wśród turystów i budować ich zaufanie. Konieczne są rzeczywiste działania, aby zapewnić, że oferowane walory przyrodnicze, kulturowe i infrastrukturalne są zgodne z tym, co obiecywane w materiałach promocyjnych. W praktyce oznacza to ochronę przyrody i zabytków, wsparcie dla lokalnych społeczności oraz utrzymanie infrastruktury na odpowiednim poziomie.

Przykładowo, jeśli reklamowane są unikalne walory parków krajobrazowych i dzikie zwierzęta, destynacja powinna zainwestować w zarządzanie presją turystyczną, efektywną gospodarkę odpadami i zmniejszanie zanieczyszczeń. Jeśli promowane są unikalne tradycje kulturowe, istotne jest autentyczne ich odzwierciedlenie, poprzez współpracę z lokalnymi twórcami i rzemieślnikami oraz programy ochrony dziedzictwa.

Zarówno walory kulturowe, jak i przyrodnicze oraz dostępność dla osób o specjalnych potrzebach są wykorzystywane w promocji województwa podlaskiego. Niestety, nie zawsze idzie za tymi deklaracjami odpowiednie działanie.

Aby województwo podlaskie mogło skutecznie wykorzystywać swoje walory przyrodnicze i działania proekologiczne w promocji, kluczowe jest zaangażowanie branży turystycznej w ochronę środowiska. Obecnie w województwie podlaskim jest jedynie jedna firma turystyczna, która posiada certyfikat zrównoważonego rozwoju. To uwidacznia brak konsekwencji w działaniach podejmowanych przez inne podmioty turystyczne regionu. Bez aktywnego zaangażowania branży turystycznej w ochronę środowiska, działania promocyjne mogą zostać uznane za nieautentyczne i prowadzić do oskarżeń o greenwashing. Współpraca sektora turystycznego w zakresie ekologii, połączona z szerzeniem certyfikacji zrównoważonego rozwoju, nie tylko wzmocniłaby wiarygodność regionu jako odpowiedzialnej destynacji, ale również przyczyniłaby się do faktycznej poprawy stanu środowiska, co jest kluczowe dla długoterminowego rozwoju turystyki.

3. ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE W FIRMACH TURYSTYCZNYCH

3.1. Zarządzanie środowiskowe

ENERGIA

Podlaskie firmy podejmują szereg działań związanych z zarządzaniem energią, choć ich zakres i zaawansowanie są zróżnicowane. Większość firm stosuje energooszczędne rozwiązania, takie jak lampy LED, które stały się standardem w regionie. Mniej powszechne, ale wciąż obecne praktyki obejmują regularne kontrole stanu technicznego sprzętów, wykorzystanie czujników ruchu w miejscach publicznych i na zewnątrz budynków oraz stosowanie sprzętu energooszczędnego z wysoką klasą energetyczną. Niektóre firmy dodatkowo wprowadzają włączniki prądu na kartę, co pozwala na jeszcze większą kontrolę zużycia energii, choć są to raczej pojedyncze przypadki.

W zakresie energoefektywności wiele firm zwraca uwagę na odpowiednią izolację budynków, co jest praktyką stosowaną przez około połowę z nich. Znacząca grupa korzysta z odnawialnych źródeł energii, takich jak panele słoneczne, co podkreśla rosnące zainteresowanie zrównoważonymi rozwiązaniami energetycznymi. Wykorzystanie innych technologii, takich jak pompy ciepła, pozostaje natomiast rzadkością i ogranicza się do nielicznych przedsiębiorstw.

Podejście strategiczne do zarządzania energią jest mniej powszechne. Około połowa firm monitoruje i analizuje poziom zużycia energii co najmniej raz w miesiącu, co świadczy o pewnej świadomości konieczności optymalizacji. Jednak tylko niewielki odsetek firm definiuje konkretne, ilościowe cele związane z redukcją zużycia energii, co wskazuje na brak długoterminowej strategii w wielu przypadkach.

Ogólnie rzecz biorąc, podlaskie firmy podejmują podstawowe i często ograniczone działania związane z zarządzaniem energią. Choć wiele z nich stosuje energooszczędne technologie i dąży do poprawy efektywności energetycznej, bardziej zaawansowane i strategiczne podejście jest wciąż mało rozpowszechnione. Budowanie świadomości w zakresie zarządzania energią i promocja bardziej kompleksowych rozwiązań wśród branży turystycznej mogłoby znacząco poprawić efektywność energetyczną regionu i przyczynić się do realizacji celów zrównoważonego rozwoju.

Najczęstsze praktyki z zakresu zarządzania energią:

1. Wykorzystanie energooszczędnego oświetlenia
2. Sprawdzanie stanu technicznego sprzętów
3. Wykorzystanie czujników ruchu
4. Monitoring i analiza poziomu zużycia energii

TRANSPORT

Zdecydowana większość respondentów nie podejmuje aktywnych działań związanych z ekologizacją transportu, co pozostawia spory potencjał do poprawy w tej dziedzinie. Tylko nieliczne firmy wdrażają praktyki, które mają na celu zmniejszenie negatywnego wpływu transportu na środowisko.

Są firmy, które przy wyborze transportu dopasowują rozmiar pojazdu do rozmiaru grupy klientów, co minimalizuje zbędne zużycie paliwa i ogranicza emisje. Niewielka grupa firm korzysta również z samochodów elektrycznych lub hybrydowych przynajmniej częściowo, co stanowi istotny krok w kierunku redukcji emisji CO₂ z transportu.

Tylko pojedyncze firmy promują ekologiczne środki transportu wśród pracowników i klientów, np. poprzez zachęcanie do korzystania z komunikacji miejskiej, rowerów lub carpoolingu.

Inne praktyki to szkolenia lub instrukcje dla kierowców w zakresie ekologicznej jazdy, które mogą obejmować techniki redukujące zużycie paliwa, takie jak łagodne przyspieszanie i hamowanie.

Choć tylko nieliczne firmy podjęły tego rodzaju inicjatywy, wdrożenie tych praktyk na szerszą skalę mogłoby znacząco przyczynić się do zmniejszenia emisji transportowych oraz podniesienia świadomości ekologicznej wśród pracowników i klientów.

KLIMAT (ŚLAD WĘGLOWY)

Poza nielicznymi wyjątkami, prawie żaden z respondentów nie podejmuje aktywnych działań związanych z klimatem. W obliczu narastających wyzwań klimatycznych, warto rozważyć wdrożenie kilku kluczowych praktyk, które mogłyby przyczynić się do zmniejszenia negatywnego wpływu działalności na środowisko.

Niewielka grupa respondentów monitoruje poziom emisji CO₂ generowanych przez firmę. Dzięki regularnym pomiarom można zyskać wgląd w najbardziej emisyjne obszary działalności, co stanowi pierwszy krok do ich ograniczenia. Równie ważne byłoby

wdrożenie planu redukcji emisji CO₂, określającego konkretne kroki i cele, które firma chce osiągnąć, aby obniżyć swój ślad węglowy. Taki plan umożliwia bardziej świadome zarządzanie emisjami oraz śledzenie postępów w czasie.

Oprócz redukcji emisji, firmy mogłyby również opracować plan adaptacji do zmian klimatu, który pozwoliłby na przygotowanie się na ewentualne skutki klimatyczne, takie jak ekstremalne zjawiska pogodowe czy rosnące koszty energii. Tego typu przygotowanie pozwala zredukować ryzyka operacyjne związane ze zmianami klimatu i zwiększyć odporność firmy.

Inną istotną praktyką jest mierzenie poziomu emisji CO₂ związanych z podróżami służbowymi. Podróże, zwłaszcza lotnicze, stanowią duże źródło emisji w wielu organizacjach, dlatego ich monitorowanie może przyczynić się do zmniejszenia emisji, np. przez preferowanie spotkań online lub wybieranie bardziej ekologicznych środków transportu.

Wreszcie, warto rozważyć kompensację emisji CO₂, czyli inwestowanie w projekty związane z ochroną środowiska, które równoważą generowane emisje, na przykład poprzez sadzenie drzew lub wspieranie projektów odnawialnych źródeł energii. Kompensacja pozwala firmie na częściowe zneutralizowanie wpływu jej działalności na klimat, co może być istotnym elementem strategii klimatycznej.

Podjęcie tych działań mogłoby znacząco zwiększyć zaangażowanie firm w działania proklimatyczne i stanowiłoby krok w stronę bardziej zrównoważonego modelu biznesowego.

WODA

Zarządzanie wodą to ważny temat dla województwa podlaskiego, jednak niewystarczająca liczba firm podejmuje odpowiednie kroki, by skutecznie przeciwdziałać stresowi wodnemu, który stanowi istotne wyzwanie w regionie.

Strategiczne podejście do zarządzania wodą jest nadal mało powszechne. Choć pewna grupa firm monitoruje i analizuje zużycie wody co najmniej raz w miesiącu, zaledwie nieliczne przedsiębiorstwa określiły konkretne cele redukcji jej zużycia. Brak długoterminowego planowania w większości firm wskazuje na konieczność większej edukacji i wsparcia w zakresie efektywnego zarządzania wodą.

Ponad połowa firm podejmuje podstawowe działania związane z zarządzaniem zasobami wodnymi. Wśród najpowszechniejszych praktyk respondenci wymieniali regularne sprawdzanie stanu technicznego sprzętów, aby zapewnić ich szczelność i sprawne działanie, oraz zastosowanie urządzeń zmniejszających zużycie wody, takie jak toalety z podwójną spłuczką czy aeratory strumieniowe.

Praktyki związane z oszczędzaniem wody często zależą od profilu działalności firmy. W hotelach stosuje się polityki ograniczania prania ręczników i pościeli, zachęcając gości do ich wielokrotnego użycia, co pozwala zmniejszyć zużycie wody. Pralnie i baseny w niektórych firmach wdrażają procedury minimalizujące marnotrawstwo, a w ogrodach i na terenach zielonych stosuje się technologie pozwalające na bardziej oszczędne podlewanie. Jednak bardziej zaawansowane rozwiązania, takie jak odzyskiwanie i ponowne wykorzystanie wody szarej, są stosowane tylko przez pojedyncze przedsiębiorstwa.

Niepokojącym sygnałem jest również fakt, że co piąta firma nie podejmuje żadnych działań związanych z zarządzaniem wodą. Wskazuje to na potrzebę większej mobilizacji przedsiębiorstw oraz wsparcia w zakresie wdrażania bardziej kompleksowych rozwiązań. Chociaż podstawowe praktyki oszczędzania wody są stosowane przez wiele firm, zaawansowane strategie i innowacyjne technologie pozostają rzadkością, co ogranicza możliwości przeciwdziałania stresowi wodnemu i wspierania zrównoważonego rozwoju regionu.

Najczęstsze praktyki z zakresu zarządzania wodą:

1. Sprawdzanie stanu technicznego sprzętów
2. Brak jakichkolwiek praktyk z zakresu zarządzania wodą
2. Wykorzystanie urządzeń obniżających zużycie wody

ODPADY

Zarządzanie odpadami w podlaskich firmach wykazuje pewien stopień zaangażowania, choć poziom wdrożonych praktyk jest zróżnicowany. Zdecydowana większość firm segreguje odpady na co najmniej trzy kategorie oraz zapewnia właściwą i bezpieczną utylizację odpadów niebezpiecznych, takich jak baterie, lampy czy sprzęt elektroniczny. Choć te działania są pozytywne, budzi zdziwienie fakt, że nie wszystkie firmy przestrzegają tych standardów, zważywszy na to, że są one wymagane przez prawo.

Mniej powszechne są działania związane z ograniczaniem ilości generowanych odpadów. Wiele firm zmniejsza ilość drukowanych materiałów marketingowych, wdraża elektroniczny obieg dokumentów oraz corocznie redukuje ilość jednorazowych przedmiotów, w tym plastiku. Jednak bardziej zaawansowane praktyki, takie jak ograniczanie odpadów żywnościowych, są stosowane tylko przez niektóre firmy. Przekazywanie niewykorzystanych przedmiotów czy żywności potrzebującym jest rzadkością i ogranicza się do niewielkiej grupy przedsiębiorstw.

Podejście strategiczne w zarządzaniu odpadami pozostaje w regionie słabo rozwinięte. Tylko niewielka liczba firm określa ilościowe cele redukcji odpadów czy prowadzi systematyczny monitoring poszczególnych kategorii odpadów, w tym żywnościowych.

Tego rodzaju działania mogłyby znacząco poprawić efektywność zarządzania odpadami i wspierać cele zrównoważonego rozwoju.

Niepokojące jest, że są firmy, które nie podejmują żadnych działań związanych z zarządzaniem odpadami, co wskazuje na potrzebę większego wsparcia edukacyjnego i regulacyjnego w tym zakresie. Choć większość firm podejmuje podstawowe działania, brakuje bardziej zaawansowanych praktyk i długoterminowego planowania. Wprowadzenie strategii redukcji odpadów oraz promowanie innowacyjnych rozwiązań mogłoby znacząco przyczynić się do poprawy zarządzania odpadami w regionie i wspierać realizację celów zrównoważonego rozwoju.

Najczęstsze praktyki z zakresu zarządzania odpadami:

1. Segregacja odpadów
2. Bezpieczna utylizacja odpadów niebezpiecznych
3. Zmniejszenie zużycia papieru, w szczególności materiałów marketingowych
4. Zmniejszenie ilości przedmiotów i opakowań jednorazowych

3.2. Aspekty społeczne, gospodarcze i kulturowe

WARUNKI ZATRUDNIENIA

W kwestiach związanych z zatrudnieniem większość respondentów deklaruje przestrzeganie kluczowych standardów, co odzwierciedla wysoki poziom zgodności z normami prawnymi i etycznymi.

Zdecydowana większość respondentów deklaruje przestrzeganie Kodeksu Pracy, formalne zatrudnienie wszystkich pracowników oraz wypłacanie wynagrodzeń zapewniających środki wystarczające na utrzymanie. To pozytywny sygnał, choć niepokojące jest, że nie wszystkie firmy przestrzegają tych standardów, mimo że są one wymagane prawnie.

Większość firm deklaruje również brak dyskryminacji ze względu na płeć, kolor skóry czy religię, co wskazuje na rosnącą świadomość znaczenia równego traktowania w miejscu pracy. Niemniej jednak, mniejsza grupa firm przyznaje, że wynagrodzenia kobiet i mężczyzn na tych samych stanowiskach są równe, co może wskazywać na istnienie nierówności płacowych w niektórych przedsiębiorstwach.

Pozytywnym aspektem jest również to, że około jedna trzecia respondentów zatrudnia przynajmniej jedną osobę z niepełnosprawnością. To istotny krok w kierunku inkluzywności, choć skala tych działań jest wciąż ograniczona i wymaga dalszego rozwoju.

Jednak tylko nieliczne firmy posiadają system oceny satysfakcji pracowników, co sugeruje brak długoterminowego podejścia do budowania relacji z zatrudnionymi. Takie systemy mogłyby pomóc firmom lepiej rozumieć potrzeby i oczekiwania pracowników, co mogłoby przełożyć się na wyższy poziom zaangażowania i lojalności.

Najczęstsze praktyki z zakresu tworzenia godnych miejsc pracy:

1. Formalne zatrudnienie
2. Brak dyskryminacji, w tym w poziomie zarobków kobiet i mężczyzn
3. Przestrzeganie Kodeksu Pracy w pełnym zakresie

ZATRUDNIENIE LOKALNE

Firmy turystyczne z województwa podlaskiego zatrudniają głównie lokalnych pracowników. Tylko w pojedynczych firmach odsetek miejscowych pracowników był niższy niż 75%.

Zatrudnianie osób lokalnych jest kluczowe dla rozwoju obszaru, ponieważ wspiera lokalną gospodarkę, zmniejsza poziom bezrobocia oraz przyczynia się do wzrostu dochodów mieszkańców. Dodatkowo, lokalni pracownicy lepiej rozumieją specyfikę regionu, co może prowadzić do bardziej efektywnego i zrównoważonego wdrażania projektów oraz umacniania więzi społecznych.

Warto również zauważyć, że turyści coraz częściej zwracają uwagę na to, czy firma zatrudnia i wspiera lokalną społeczność, ponieważ chcą, by ich wydatki pozostały w odwiedzanej miejscowości. Wysoki poziom zatrudnienia miejscowych mieszkańców stanowi zatem dodatkowy atut, który może zostać wykorzystany w działaniach promocyjnych.

ZAANGAŻOWANIE PRACOWNIKÓW W ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY

Rozwój zrównoważony obejmuje bardzo szeroki zakres tematyczny, od zdrowia i bezpieczeństwa, przez wspieranie lokalnych społeczności, po efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych. Bardzo ważne jest, aby angażować w te tematy pracowników, ponieważ tylko w ten sposób przedsiębiorstwo będzie mogło osiągać swoje cele w obszarze rozwoju zrównoważonego.

Firmy angażują swoich pracowników w różnorodne tematy poprzez szkolenia i kampanie informacyjne, dostosowując je do priorytetów firmy i lokalnych potrzeb.

Prawie wszyscy respondenci informują swoich pracowników o zasadach bezpieczeństwa pracy, co jest standardem i świadczy o przestrzeganiu podstawowych wymogów prawnych i operacyjnych.

Pozostałe tematy związane z rozwojem zrównoważonym są poruszane zdecydowanie rzadziej. Około połowa firm informuje o projektach społecznych oraz działaniach wspierających lokalne społeczności i kulturę, a także o zasadach przeciwdziałania dyskryminacji, wykorzystywania czy nękania. To wskazuje na pewien poziom odpowiedzialności społecznej, choć skala tych działań nie obejmuje wszystkich przedsiębiorstw.

Podobnie, około połowa firm informuje pracowników o praktykach związanych z efektywnym wykorzystaniem zasobów, takich jak zmniejszanie zużycia energii, wody czy ograniczanie ilości odpadów. Te informacje są istotne, ponieważ przekładają się na lepsze zrozumienie przez pracowników znaczenia codziennych działań w miejscu pracy. Jednak tylko niewielka grupa firm informuje o ekologicznych środkach transportu i zachęca do ich wykorzystania, co pokazuje niewielką świadomość dotyczącą zrównoważonej mobilności.

Największy brak widać jednak w obszarze ogólnej komunikacji dotyczącej działań firm w zakresie rozwoju zrównoważonego. Tylko około jedna piąta firm informuje swoich pracowników o swoich inicjatywach i celach związanych z tą tematyką. To niewykorzystany potencjał, ponieważ zaangażowanie pracowników wymaga nie tylko edukacji, ale również zrozumienia, jakie działania są podejmowane i dlaczego są one istotne. Informowanie pracowników o tych aspektach mogłoby znacząco wzmocnić ich wsparcie dla realizowanych inicjatyw.

O czym najczęściej firmy informują pracowników:

1. O zasadach bezpieczeństwa pracy
2. O projektach społecznych i wspieraniu lokalnej społeczności i kultury
3. O zasadach przeciwdziałania dyskryminacji, wykorzystywania i nękania

DZIAŁANIA NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

W zakresie działań prospołecznych firmy angażują się na różne sposoby, przy czym pewne praktyki są bardziej powszechne niż inne.

Ponad połowa przedsiębiorstw współpracuje ze szkołami i uniwersytetami, oferując praktyki, organizując spotkania lub inne formy wsparcia edukacyjnego, co stanowi istotny wkład w rozwój młodych ludzi i przygotowanie ich do rynku pracy. Dodatkowo, większość firm zapewnia dostępność swoich obiektów i usług dla osób z niepełnosprawnościami, co jest ważnym elementem inkluzywności.

Nieco mniej, choć wciąż znacząca grupa firm, wspiera finansowo lub materialnie organizacje pozarządowe i akcje charytatywne, a także udostępnia swoje obiekty lub usługi bezpłatnie organizacjom społecznym lub osobom w potrzebie. Takie działania pomagają wzmacniać lokalne organizacje oraz wspierać najbardziej potrzebujących.

Jednak mniej powszechne jest zaangażowanie pracowników w wolontariat – tylko co piąta firma deklaruje aktywność swoich pracowników w tym zakresie. Pojedyncze przedsiębiorstwa inwestują w poprawę miejscowej infrastruktury, takiej jak drogi czy oświetlenie, lub współpracują z przedsiębiorstwami ekonomii społecznej, co pozostaje niszowym obszarem działań.

Jeśli chodzi o tematy, firmy najczęściej angażują się w projekty związane z ochroną przyrody, takie jak zbiórki śmieci czy inne inicjatywy ekologiczne. Drugim najpopularniejszym obszarem jest wsparcie finansowe instytucji kultury oraz projekty związane z ochroną dziedzictwa, co podkreśla ich wkład w zachowanie lokalnej tożsamości. Niestety, najmniej uwagi poświęca się problemom społecznym, takim jak przeciwdziałanie nierównościom społecznym, co wskazuje na potencjalne obszary do rozwoju w przyszłości.

Warto podkreślić, że tylko niewielka liczba firm deklaruje brak działań prospołecznych, co wskazuje na ogólnie wysoki poziom zaangażowania podlaskich przedsiębiorstw na rzecz społeczności. Rozszerzenie tych działań, szczególnie w mniej popularnych obszarach, mogłoby jeszcze bardziej wzmocnić pozytywny wpływ firm na rozwój lokalny i poprawę jakości życia mieszkańców.

Najczęściej praktykowane działania na rzecz społeczności lokalnych i inkluzji:

1. Współpraca ze szkołami / uniwersytetami
2. Wsparcie organizacji pozarządowych finansowo lub materialnie
3. Dostępność obiektu / usług dla osób ze szczególnymi potrzebami

KULTURA

Podlaskie firmy wykazują duże zaangażowanie w promocję kultury i tradycji regionu, co stanowi istotny element ich działań w ramach zrównoważonego rozwoju. Zdecydowana większość informuje swoich klientów o walorach kulturowych Podlaskiego, przyczyniając się do zwiększania świadomości na temat lokalnego dziedzictwa i zachęcając do odkrywania jego bogactwa.

Większość przedsiębiorstw aktywnie wspiera lub promuje lokalnych artystów i rzemieślników, co nie tylko pomaga w zachowaniu tradycyjnych umiejętności, ale także wspiera lokalną gospodarkę. Firmy organizują lub promują wycieczki i aktywności ukazujące autentyczną kulturę i tradycje regionu, co wzbogaca ofertę turystyczną i pozwala turystom na głębsze zanurzenie się w lokalnym klimacie.

Nieco mniej, choć wciąż znacząca liczba firm, umożliwia klientom zakup pamiątek wytworzonych na terenie regionu, co promuje lokalne rzemiosło i produkty. Popularne jest także wykorzystywanie elementów kultury lokalnej w wystroju wnętrz lub ubiorze pracowników, co podkreśla regionalną tożsamość i tworzy spójny wizerunek marki w oparciu o dziedzictwo kulturowe.

Zaledwie pojedyncze firmy nie podejmują żadnych działań w zakresie promocji kultury i tradycji, co świadczy o szerokim uznaniu znaczenia tych działań dla rozwoju regionalnego.

Najczęstsze praktyki z zakresu promocji kultury i tradycji:

1. Informowanie klientów na temat walorów kulturowych regionu
2. Wsparcie i promocja lokalnych artystów i rzemieślników
3. Organizacja wycieczek/ aktywności promujących lokalną kulturę

PROCEDURY ZAKUPOWE

Praktyki zakupowe podlaskich firm wykazują pewne zaangażowanie w kwestie ekologiczne i społeczne, choć brak spójnej strategii w większości przypadków ogranicza ich skuteczność. Większość firm nie posiada formalnej polityki zakupowej, a wśród tych, które ją wdrożyły, jedynie połowa uwzględnia kryteria ekologiczne i społeczne. To pokazuje, że podejście systemowe do zrównoważonych zakupów pozostaje w regionie stosunkowo rzadkie.

Nawet jeśli formalna polityka nie istnieje, znacząca grupa firm deklaruje, że przy wyborze produktów i dostawców bierze pod uwagę kryteria społeczne, takie jak preferowanie produktów lokalnych czy certyfikatów Fair Trade, oraz kryteria ekologiczne, takie jak klasa energetyczna, certyfikacja ekologiczna czy opakowania przydatne do recyklingu. Te praktyki pokazują, że firmy coraz częściej dostrzegają znaczenie odpowiedzialnych zakupów, choć podejście to nie jest jeszcze powszechne.

W przypadku firm zakupujących produkty żywnościowe, ponad połowa preferuje produkty pochodzenia polskiego, co wspiera krajową gospodarkę. Jednak spora grupa przedsiębiorstw nie monitoruje kraju pochodzenia produktów, co wskazuje na brak świadomego podejścia do wyboru dostawców.

Jeśli chodzi o bardziej systemowe rozwiązania, takie jak monitorowanie procentu produktów z certyfikatami zrównoważonego rozwoju czy wdrażanie Kodeksu Postępowania dla dostawców uwzględniającego odpowiedzialność społeczną i ekologiczną, są stosowane jedynie przez pojedyncze firmy. Brak tych narzędzi ogranicza zdolność firm do pełnego wpływania na łańcuch dostaw w sposób zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Najczęstsze praktyki z zakresu zrównoważonych zakupów:

1. Uwzględnienie podczas zakupów kryteriów ekologicznych
2. Uwzględnienie podczas zakupów kryteriów społecznych
3. Wybór polskich produktów żywnościowych

3.3. Zarządzanie rozwojem zrównoważonym

OSOBY ODPOWIEDZIALNE

Aby skutecznie wdrażać zasady zrównoważonego rozwoju, niezbędne jest posiadanie w firmie osób odpowiedzialnych za poszczególne aspekty tego procesu.

Okolo połowa firm biorących udział w badaniu posiada osobę odpowiedzialną za kwestie HR i ochronę praw człowieka, co wskazuje na pewien poziom świadomości dotyczącej znaczenia tych zagadnień. Jednak już tylko jedna trzecia firm wyznacza osoby zajmujące się współpracą ze społecznością lokalną i działaniami prospołecznymi lub kwestiami ochrony środowiska i zarządzania ekologicznego.

Nieco mniej niż połowa przedsiębiorstw deklaruje, że przynajmniej jedna osoba na stanowisku zarządczym posiada kwalifikacje w zakresie zarządzania turystyką zrównoważoną lub szeroko pojętym zrównoważonym rozwojem. To pokazuje, że wiedza i kompetencje w tym zakresie zaczynają być doceniane, ale wciąż nie są powszechne. Jednocześnie tylko pojedyncze firmy wyznaczyły koordynatora ds. rozwoju zrównoważonego, co wskazuje na brak spójnego podejścia do zarządzania tą dziedziną.

Wyznaczanie osób odpowiedzialnych za konkretne obszary rozwoju zrównoważonego jest kluczowe, ponieważ umożliwia koordynację działań, monitorowanie postępów i integrowanie zrównoważonych praktyk w strategię firmy. Odpowiedzialni pracownicy mogą także pełnić rolę ambasadorów zmian, budując zaangażowanie wśród innych pracowników i promując świadomość w całej organizacji. Bez jasno określonych ról i odpowiedzialności firmy ryzykują, że ich działania będą niespójne, a ich wpływ na zrównoważony rozwój ograniczony.

WYMAGANA DOKUMENTACJA

Dla zrównoważonego zarządzania przedsiębiorstwem niezbędne jest także posiadanie określonych dokumentów, które formalizują i kierunkują działania firmy w tych obszarach. Posiadanie takich dokumentów nie tylko świadczy o odpowiedzialnym podejściu do zarządzania, ale także umożliwia systematyczne wdrażanie i monitorowanie polityk oraz praktyk proekologicznych i społecznych. Wśród tych najbardziej podstawowych dokumentów można wymienić:

- Dokument regulujący zasady bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia
- Dokument regulujący kwestie zatrudnienia i zarządzania zasobami ludzkimi (np. polityka HR, strategia HR, kodeks poszanowania praw człowieka)
- Dokument regulujący działania firmy w zakresie ochrony środowiska/zarządzania ekologicznego (np. polityka ekologiczna, strategia, plan działania)
- Dokument regulujący współpracę ze społecznością lokalną, wsparcie lokalnych przedsiębiorców i/lub ochronę dziedzictwa kulturowego
- Polityka zrównoważonych spotkań/ konferencji
- Instrukcje dotyczące humanitarnego traktowania zwierząt podczas wycieczek
- Raport niefinansowy

Podlaskie firmy w większości przypadków nie dysponują kompleksowymi dokumentami regulującymi działania w zakresie rozwoju zrównoważonego, co wskazuje na potrzebę zwiększenia formalizacji w tym obszarze. Niewiele ponad połowa firm deklaruje posiadanie jakiegokolwiek dokumentu tego rodzaju, a najczęściej są to regulacje dotyczące zasad bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia. Choć są one istotne, ich powszechność wynika głównie z wymogów prawnych, a nie z inicjatywy w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Okolo jedna trzecia przedsiębiorstw posiada dokumenty regulujące kwestie zatrudnienia i zarządzania zasobami ludzkimi, takie jak polityka HR, strategia HR czy kodeks poszanowania praw człowieka. To pozytywny sygnał, choć skala tych działań wciąż nie obejmuje większości firm, co ogranicza możliwości skutecznego zarządzania w zakresie praw pracowniczych i odpowiedzialności społecznej.

Niewielka grupa firm posiada dokumenty dotyczące ochrony środowiska lub zarządzania ekologicznego, takie jak polityki ekologiczne czy strategie działania. Jeszcze mniej przedsiębiorstw opracowało dokumenty dotyczące współpracy ze społecznością lokalną, wsparcia lokalnych przedsiębiorców lub ochrony dziedzictwa kulturowego. Takie dokumenty mogłyby pomóc w lepszej integracji działań firm z potrzebami lokalnych społeczności i ochroną zasobów kulturowych regionu.

Zaledwie pojedyncze firmy dysponują bardziej specjalistycznymi dokumentami, takimi jak polityka zrównoważonych spotkań i konferencji, instrukcje dotyczące humanitarnego traktowania zwierząt podczas wycieczek czy raporty niefinansowe. Szczególnie niski odsetek raportów niefinansowych budzi zaskoczenie w kontekście nowych wymogów prawnych, które kładą nacisk na raportowanie działań związanych z rozwojem zrównoważonym.

WSPÓŁPRACA Z INTERESARIUSZAMI

Częścią zrównoważonego zaangażowania jest współpraca z różnymi grupami interesariuszy. W tym zakresie nie można respondentom nic zarzucić. Poza kilkoma wyjątkami, wszystkie firmy deklarują współpracę przynajmniej z kilkoma organizacjami.

Współpracują one z instytucjami kultury, lokalnymi organizacjami turystycznymi oraz Podlaską Regionalną Organizacją Turystyczną, oraz z reprezentacjami mieszkańców i społeczności lokalnych.

Ponadto, znacząca część respondentów deklaruje również współpracę z organizacjami pozarządowymi, instytucjami kultury, uniwersytetami/ placówkami oświatowymi, Punktami Informacji Turystycznej oraz jednostkami samorządu terytorialnego.

Taka szeroka sieć współpracy pomaga w efektywnym realizowaniu inicjatyw prospołecznych i proekologicznych, wspierając jednocześnie rozwój lokalnych społeczności i gospodarki.

Przedsiębiorstwa najczęściej współpracują z:

1. Instytucjami kultury
2. Lokalnymi/ Regionalnymi Organizacjami Turystycznymi
3. Reprezentacjami mieszkańców/ społeczności lokalnych

ZAANGAŻOWANIE KLIENTÓW W DZIAŁANIA ZRÓWNOWAŻONE

Klienci to jeszcze jedna, kluczowa, grupa interesariuszy. Zaangażowanie klientów w działania zrównoważone powinno być istotnym elementem strategii rozwoju zrównoważonego.

Angażowanie klientów w aspekty rozwoju zrównoważonego w podlaskich firmach jest praktyką stosowaną przez część przedsiębiorstw, choć istnieje znaczny niewykorzystany potencjał w tym obszarze. Najczęściej firmy promują właściwe kodeksy postępowania, informując klientów o tym, jak zachowywać się na terenach przyrodniczych lub w obecności zwierząt, jak wspierać społeczności lokalne poprzez wybór lokalnych sklepów i restauracji czy przekazywanie darowizn, a także jak szanować miejscową kulturę i ludność, na przykład poprzez odpowiedni ubiór podczas odwiedzania kościołów czy wsi. Te działania są ważnym elementem budowania świadomości wśród turystów i promowania odpowiedzialnych postaw.

Mniej niż jedna czwarta firm podejmuje inicjatywy budujące świadomość ekologiczną klientów, informując o efektywnym wykorzystaniu zasobów, takich jak oszczędzanie

energii i wody czy redukcja odpadów. Jeszcze mniej przedsiębiorstw zachęca do korzystania z ekologicznych środków transportu, co pozostawia wiele do zrobienia w kontekście promowania zrównoważonej mobilności.

Tylko niewielka grupa firm podejmuje działania zachęcające klientów do świadomych wyborów, wskazując, które produkty i usługi są najbardziej ekologiczne i społecznie odpowiedzialne, np. poprzez specjalne oznaczenia w katalogach, menu czy na stronach internetowych. Jeszcze rzadziej firmy informują klientów o swoich działaniach w zakresie rozwoju zrównoważonego, co jest dużym niewykorzystanym potencjałem. Tego rodzaju komunikacja mogłaby zwiększyć zaufanie do marki oraz zaangażowanie klientów w wspieranie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Niepokojące jest, że co piąta firma nie podejmuje żadnych działań mających na celu informowanie klientów o tych kwestiach. To pokazuje, że w wielu przypadkach brakuje świadomości znaczenia edukacji klientów jako elementu strategii zrównoważonego rozwoju.

O czym firmy najczęściej informują klientów:

1. Jak właściwie zachowywać się na terenach przyrodniczych
2. Jak wspierać społeczności lokalne
3. Jak szanować miejscową ludność i kulturę

CERTYFIKACJA ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI I HOTELARSTWA

Certyfikacja rozwoju zrównoważonego w branży turystyki i hotelarstwa jest rekomendowanym sposobem potwierdzenia działań firmy w zakresie rozwoju zrównoważonego. Ma ona coraz większe znaczenie, szczególnie biorąc pod uwagę unijną dyrektywę Green Claims, która nakłada większy nacisk na transparentność i wiarygodność deklaracji proekologicznych firm.

W Europie, wśród popularnych certyfikatów w zakresie zarządzania zrównoważonego i ekologicznego w branży turystycznej i hotelarskiej można wymienić Green Globe, Green Key, Good Travel Seal, Travelife, EU Ecolabel, LEED/BREEAM, B Corp, a także standardy ISO 14001 oraz ISO 26000.

Wśród respondentów znalazły się pojedyncze firmy z certyfikatami Green Key, ISO14001 i ISO 26000. Według danych Booking.com, w województwie podlaskim jest zaledwie jeden obiekt noclegowy z certyfikatem rozwoju zrównoważonego (stan na wrzesień 2024).

Brak certyfikacji jest istotnym minusem, ponieważ zmniejsza konkurencyjność firm na rynku, gdzie konsumenci i partnerzy biznesowi coraz częściej poszukują potwierdzeń autentyczności proekologicznych i prospołecznych działań.

Z odpowiedzi na inne pytania wynika, że respondenci nie mają świadomości na temat certyfikacji ani dyrektywy Green Claims, przez co, prawdopodobnie, ani nie przygotowują się do certyfikacji, ani generalnie nie są nią zainteresowani. Brak wiedzy na temat korzyści płynących z posiadania certyfikatów oraz unijnych wymogów powoduje, że firmy nie widzą potrzeby inwestowania w procesy certyfikacyjne. To prowadzi do sytuacji, w której przedsiębiorstwa mogą być mniej konkurencyjne na rynku, ponieważ nie mogą udowodnić swojej wiarygodności w zakresie zrównoważonego rozwoju.

MOTYWACJA DO DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEGO

Zapytaliśmy również firmy, co pomogłoby i zmotywowało ich do wdrażania praktyk z zakresu rozwoju zrównoważonego. Wśród najczęstszych odpowiedzi pojawiły się następujące rozwiązania:

1. Szkolenia z zakresu turystyki zrównoważonej i tematów pokrewnych
2. Dofinansowanie działań w tym obszarze
3. Uczestnictwo w wizycie studyjnej, aby zobaczyć dobre praktyki "na żywo"
4. Dostęp do dobrych praktyk, żeby wiedzieć jak to robią inni
5. Otrzymanie wytycznych z konkretnymi rekomendacjami co robić

4. DOBRE PRAKTYKI Z PODLASKIEGO

W tej części przedstawiamy wybrane inicjatywy i produkty turystyczne z województwa podlaskiego, które doskonale wpisują się w zasady turystyki zrównoważonej. Opisane przykłady nie tylko promują odpowiedzialne korzystanie z zasobów naturalnych i kulturowych regionu, ale także wspierają długofalowy rozwój turystyki, przyczyniając się do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Te dobre praktyki stanowią inspirację i model dla innych podmiotów działających w branży turystycznej.

Wsparcie lokalnej gospodarki: Poznajemy Podlaskie

Przedsięwzięcie „Poznajemy Podlaskie” doskonale wpisuje się w zasady zrównoważonego rozwoju turystyki, wspierając zarówno edukację, jak i lokalną gospodarkę turystyczną. Projekt, realizowany przez Podlaską Regionalną Organizację Turystyczną, miał na celu odwrócenie negatywnych skutków restrykcji związanych z zakazem przebywania w strefie nadgranicznej oraz wzmocnienie wizerunku regionu jako atrakcyjnej destynacji turystycznej. Poprzez wsparcie finansowe dla szkół podstawowych w organizacji wycieczek po województwie, inicjatywa umożliwiła młodym mieszkańcom województwa podlaskiego poznanie jego unikalnych walorów przyrodniczych i kulturowych.

Przedsięwzięcie nie tylko wzbogaca wiedzę uczniów o lokalnych atrakcjach, ale również stymuluje lokalną gospodarkę, wspierając przedsiębiorców, właścicieli atrakcji turystycznych, organizatorów turystyki i przewodników. Dzięki wymogowi odwiedzenia co najmniej dwóch lokalnych atrakcji, projekt sprzyja promocji mniej znanych miejsc i pomaga rozproszyć ruch turystyczny w regionie, co minimalizuje presję na popularne lokalizacje.

Dodatkowo, inicjatywa wspiera rozwój rekreacji ukierunkowanej na zdrowie, aktywny wypoczynek i kontakt z naturą, co doskonale współgra z zasadami zrównoważonego rozwoju. Dzięki finansowaniu obejmującemu m.in. przejazdy, bilety wstępu, usługi przewodnickie czy zakwaterowanie, projekt zapewnia szeroki dostęp do oferty turystycznej, szczególnie dla uczniów szkół specjalnych, dla których przewidziano dodatkowe wsparcie.

„Poznajemy Podlaskie” nie tylko buduje świadomość wśród młodego pokolenia, ale także integruje społeczności lokalne wokół idei promocji i ochrony regionalnego dziedzictwa. To inicjatywa, która łączy edukację, gospodarkę i zrównoważony rozwój w spójną i efektywną strategię, wspierając długoterminowy rozwój turystyki w województwie podlaskim.

Zrównoważona agroturystyka: Ziołowy zakątek

Ziołowy Zakątek, unikalny obiekt agroturystyczny położony w sercu województwa podlaskiego, stanowi przykład doskonałej praktyki turystyki zrównoważonej, która łączy ochronę środowiska, wspieranie lokalnej gospodarki i promocję kultury. Na powierzchni blisko 20 hektarów miejsce to gromadzi bogactwo regionalnej tradycji, od charakterystycznych zabudowań po rękodzieło i wszechobecne zioła, które są symbolem tego regionu.

Ziołowy Zakątek aktywnie wykorzystuje lokalne zasoby, angażując społeczność w życie obiektu. Oferta gastronomiczna opiera się na lokalnych produktach, a wiedza o tradycjach i ziołolecznictwie jest przekazywana turystom poprzez warsztaty i spotkania edukacyjne. Obiekt przyczynia się do rozwoju lokalnej gospodarki, tworząc miejsca pracy, zatrudniając absolwentów lokalnych szkół oraz doszkalając pracowników. Współpracuje z rękodzielnikami, lokalnymi rolnikami i dostawcami, umożliwiając im sprzedaż swoich towarów, co wspiera lokalny rynek.

Działania Ziołowego Zakątka wzmacniają więzi społeczne poprzez organizację warsztatów i promowanie tradycji lokalnych, co pozwala na międzypokoleniową integrację. Turystyka edukacyjna i integracyjna jest kolejnym ważnym elementem oferty, obejmującym wycieczki szkolne, spotkania integracyjne oraz atrakcje dostosowane dla osób z niepełnosprawnościami.

W obiekcie wykonanym z naturalnych materiałów stosuje się ekologiczne rozwiązania minimalizujące wpływ na środowisko, takie jak ekologiczne systemy zarządzania odpadami i energią, a także prowadzi się działania na rzecz ochrony gatunkowej. Dzięki temu turyści mogą doświadczać autentycznego, lokalnego charakteru, odkrywać tradycyjne receptury i zgłębiać tajniki ziołolecznictwa w harmonii z naturą.

Ziołowy Zakątek uczestniczy również w unijnych projektach wspierających rozwój obszarów wiejskich, przyczyniając się do rozproszenia ruchu turystycznego i zmniejszenia presji na duże miasta. Obiekt stanowi przykład równomiernego rozwoju regionów i pokazuje, jak turystyka zrównoważona może łączyć ochronę środowiska, rozwój lokalnej gospodarki i promocję kultury w spójną strategię działania.

Podlaskie Centrum Produktu Lokalnego

„Podlaskie Centrum Produktu Lokalnego” integruje działania na rzecz promocji i wspierania lokalnych producentów żywności. Jego misją jest wzrost dobrobytu mieszkańców obszarów wiejskich oraz zapewnienie konsumentom dostępu do wysokiej jakości, naturalnych produktów przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego.

Jednym z kluczowych elementów działalności centrum jest strona internetowa produkty.podlaskie.eu, będąca interaktywną bazą produktów lokalnych. Platforma prezentuje producentów, którzy spełniają rygorystyczne kryteria dotyczące jakości, identyfikacji z regionem oraz tradycyjnych metod przetwórstwa. Dzięki szczegółowym filtrom, użytkownicy mogą łatwo odnaleźć produkty w podziale na kategorie, lokalizacje czy inne oznaczenia. Baza umożliwia także kontakt bezpośredni z producentami, co wspiera krótkie łańcuchy dostaw i minimalizuje ślad węglowy związany z transportem żywności.

Inicjatywa promuje lokalne produkty, które wyróżniają się naturalnością, wartościami odżywczymi oraz dbałością o tradycyjne metody wytwarzania. Dzięki temu konsumenci, restauratorzy czy dystrybutorzy mają dostęp do żywności pochodzącej z regionalnych surowców, produkowanej zgodnie z najwyższymi standardami jakości. Centrum wspiera także edukację producentów, pomagając im w zrozumieniu przepisów oraz podnoszeniu jakości oferty, co przyczynia się do rozwoju lokalnej gospodarki.

Podlaskie Centrum Produktu Lokalnego angażuje się w promocję regionalnych producentów poprzez udział w targach i konkursach oraz szerzenie wiedzy na temat lokalnych produktów. Inicjatywa ta wzmacnia pozycję województwa podlaskiego jako miejsca, w którym dbałość o tradycję, jakość i ekologię jest podstawą działalności gospodarczej. To przykład harmonijnego łączenia rozwoju gospodarczego z ochroną dziedzictwa kulturowego i środowiskowego, co czyni z „Podlaskiego Centrum Produktu Lokalnego” wzór do naśladowania dla innych regionów.

Turystyka w Białowieskim Parku Narodowym

Białowieski Park Narodowy, będący jednym z najważniejszych obszarów chronionych w Polsce i wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, aktywnie działa na rzecz rozwoju turystyki w sposób zrównoważony, łącząc ochronę przyrody z odpowiedzialnym udostępnianiem jej dla zwiedzających. Kluczowym elementem jest regulacja ruchu turystycznego, szczególnie w najbardziej wrażliwych obszarach, takich jak Obręb Ochronny Rezerwat. Zwiedzanie tych miejsc odbywa się wyłącznie z przewodnikiem, co pozwala kontrolować liczbę odwiedzających, minimalizować presję na przyrodę i jednocześnie edukować turystów. Park promuje turystykę pieszą i rowerową, oferując dobrze oznakowane szlaki prowadzące przez mniej wrażliwe obszary Puszczy, co umożliwia kontakt z przyrodą przy zachowaniu równowagi ekosystemu.

Istotnym elementem działań Parku jest edukacja ekologiczna, prowadzona poprzez Centrum Edukacji Przyrodniczej, które organizuje wystawy, warsztaty i zajęcia, przybliżając unikalność Puszczy Białowieskiej i jej rolę w zrównoważonym rozwoju turystyki. Współpraca z lokalną społecznością stanowi kolejny filar zrównoważonego podejścia. Park wspiera lokalnych przedsiębiorców, promując regionalne produkty i usługi, co nie tylko przyczynia się do rozwoju gospodarczego, ale również wzmacnia związki mieszkańców z ideą ochrony przyrody.

Działania Parku obejmują również minimalizację wpływu turystyki na środowisko poprzez odpowiedzialne projektowanie infrastruktury turystycznej, takiej jak ścieżki edukacyjne, wieże widokowe i miejsca odpoczynku, które są tworzone z myślą o jak najmniejszej ingerencji w otoczenie. Dodatkowo wprowadzono zasady dotyczące poruszania się i zachowania na terenie Parku, aby ograniczyć negatywne oddziaływanie turystów. Regularny monitoring i badania wpływu turystyki na przyrodę umożliwiają bieżące dostosowywanie strategii zarządzania i reagowanie na potencjalne zagrożenia.

Białowieski Park Narodowy jest przykładem harmonijnego połączenia ochrony przyrody z odpowiedzialnym rozwojem turystyki. Podejmowane działania nie tylko zabezpieczają wyjątkowe walory Puszczy Białowieskiej, ale także promują zrównoważony model turystyki, który wspiera rozwój regionu i ochronę jego unikalnego dziedzictwa.

5. PODSUMOWANIE

5.1. Ocena ogólna

Województwo podlaskie to region o ogromnym potencjale, który wyróżnia się unikalnymi walorami przyrodniczymi i wyjątkowym charakterem. Dzięki swojemu bogactwu naturalnemu województwo posiada znakomite warunki do rozwoju ekoturystyki, która w sposób zrównoważony może przyciągać świadomych turystów szukających kontaktu z naturą. Zgodnie ze strategią rozwoju województwa, istotne miejsce zajmuje również rozwój rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego, co dodatkowo wspiera potencjał agroturystyki, umożliwiając turystom doświadczenie autentycznego, wiejskiego stylu życia w harmonii z przyrodą.

Często postrzegane jako wady, takie jak oddalenie od centrum Polski, słabo rozwinięta infrastruktura czy brak wyrazistych, komercyjnych atrakcji, w kontekście turystyki zrównoważonej stają się wyjątkowym atutem. Region nie musi zmagać się z wyzwaniami naprawy negatywnych skutków masowej turystyki, ale może od samego początku kształtować swoją ofertę zgodnie z zasadami odpowiedzialnego rozwoju. Co więcej, rosnący popyt na miejsca oddalone od zgiełku miast, umożliwiające wyciszenie i kontakt z naturą, stawia Podlaskie w doskonałej pozycji.

Dla osób zainteresowanych ekologią i zrównoważonym stylem życia, jedną z głównych motywacji do podróży jest odkrywanie nowych, autentycznych miejsc. Województwo podlaskie ma szansę wypromować swoje „nieprzetarte szlaki” jako destynację dla świadomych, odpowiedzialnych turystów, którzy cenią jakość ponad ilość i preferują głębokie doświadczenia nad szybkie atrakcje. Region może przyciągnąć podróżnych, którzy już żyją zgodnie z zasadami ekologii i szukają miejsc harmonijnie współgrających z ich wartościami. Dzięki temu województwo podlaskie może zbudować wizerunek wyjątkowego miejsca, oferującego autentyczne przeżycia i zrównoważoną turystykę na najwyższym poziomie.

Aby wykorzystać te możliwości, województwo podlaskie powinno bardziej systemowo podejść do zarządzania turystyką w sposób zrównoważony i wykorzystać istniejące narzędzia oraz dobre praktyki, aby działania przyniosły oczekiwane rezultaty.

Spośród analizowanych obszarów najlepiej oceniono działania związane z ochroną środowiska, które wyróżniają się szerokim zakresem inicjatyw i programów wspierających zrównoważony rozwój. Najsłabiej natomiast wypada zarządzanie turystyką zrównoważoną, gdzie brakuje spójnej strategii i kluczowych narzędzi zarządzania. W obszarach społeczno-gospodarczych oraz ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego dostrzegalne są liczne dobre praktyki, jednak równocześnie widoczne pozostają istotne luki wymagające uzupełnienia, aby w pełni wykorzystać potencjał regionu w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Istotnym wyzwaniem w obszarze zarządzania turystyką zrównoważoną w województwie podlaskim jest brak kompleksowej strategii, która integrowałaby wskaźniki rozwoju zrównoważonego z innymi kluczowymi aspektami funkcjonowania regionu. Taka strategia powinna stanowić fundament zarządzania turystyką, wyznaczając konkretne cele, działania i sposoby ich monitorowania. Jeśli opracowanie pełnej strategii nie jest możliwe w krótkim terminie, konieczne jest stworzenie spójnego i wielowymiarowego planu działania. Plan ten

powinien nie ograniczać się wyłącznie do rozwoju produktów turystycznych i działań promocyjnych, ale również skutecznie integrować założenia wojewódzkich dokumentów strategicznych z zakresu ochrony środowiska, współpracy z lokalnymi społecznościami oraz promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego.

Dodatkowo, niezwykle istotnym krokiem jest przeprowadzenie szczegółowej analizy wpływu turystyki na mieszkańców, kulturę oraz środowisko naturalne. Taka analiza pozwoli zidentyfikować zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki rozwoju turystyki w regionie, co z kolei umożliwi podejmowanie świadomych i odpowiedzialnych decyzji dotyczących priorytetowych kierunków działania. Bez takiego narzędzia trudno jest efektywnie planować działania z uwzględnieniem potrzeb i interesów różnych grup interesariuszy, a także długoterminowych celów zrównoważonego rozwoju. Wdrażanie spójnych i dobrze zaplanowanych działań w oparciu o rzetelne dane jest kluczowe dla zapewnienia harmonijnego rozwoju turystyki w regionie.

Zaangażowanie wszystkich interesariuszy w rozwój zrównoważony jest absolutnie kluczowe, aby działania podejmowane w ramach turystyki przynosiły realne korzyści i były zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Proces ten wymaga współpracy pomiędzy mieszkańcami, turystami, branżą turystyczną oraz lokalnymi władzami i instytucjami. Każda z tych grup ma unikalną perspektywę, wiedzę i zasoby, które mogą wspierać tworzenie odpowiedzialnej turystyki.

Mieszkańcy powinni być aktywnie angażowani w procesy decyzyjne dotyczące rozwoju turystyki. Analiza ich opinii, potrzeb i oczekiwań może pomóc lepiej dostosować ofertę turystyczną do lokalnych warunków oraz zminimalizować potencjalne konflikty wynikające z rozwoju tego sektora. Dodatkowo, ich zaangażowanie wzmacnia poczucie wspólnoty i odpowiedzialności za ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu, co przyczynia się do budowania trwałych i zrównoważonych relacji między turystyką a lokalnym środowiskiem.

Równie istotne jest uwzględnienie potrzeb i oczekiwań turystów. Regularna analiza ich doświadczeń, preferencji i zadowolenia pozwala na lepsze projektowanie produktów turystycznych, które będą odpowiadać na ich potrzeby, a jednocześnie promować odpowiedzialne zachowania. Informowanie turystów o zasadach odpowiedzialnego podróżowania, takich jak szanowanie środowiska, wspieranie lokalnych przedsiębiorstw czy przestrzeganie lokalnych tradycji i kultury, może znacząco wpłynąć na jakość ich doświadczenia oraz na ochronę zasobów regionu.

Branża turystyczna odgrywa kluczową rolę w realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Szczególnie ważne jest zaangażowanie podmiotów działających na terenach przyrodniczych, gdzie presja turystyczna może prowadzić do degradacji środowiska. Wprowadzenie standardów odpowiedzialnej produkcji i konsumpcji w branży, takich jak ograniczanie zużycia zasobów, minimalizowanie odpadów czy wspieranie lokalnych dostawców, powinno stać się priorytetem. Branża turystyczna powinna również wspierać realizację celów programu ochrony środowiska oraz innych priorytetów określonych w strategii rozwoju województwa, takich jak ochrona dziedzictwa kulturowego czy integracja społeczności lokalnych.

Promowanie certyfikacji turystyki zrównoważonej oraz inicjatyw edukacyjnych w branży mogłoby wzmocnić świadomość i odpowiedzialność sektora. Tylko poprzez współpracę

wszystkich interesariuszy województwo może w pełni wykorzystać swój potencjał i stać się liderem w zakresie turystyki odpowiedzialnej i zrównoważonej.

Zgodność z globalnymi kryteriami turystyki zrównoważonej

Badanie oceny wdrożenia zasad turystyki zrównoważonej w województwie podlaskim było przeprowadzone w oparciu o globalne kryteria turystyki zrównoważonej opracowane przez Światową Radę Turystyki Zrównoważonej, o których mowa w pierwszej części tego raportu.

OCHRONA I PROMOCJA KULTURY

ASPEKTY SPOŁECZNO-EKONOMICZNE

OCHRONA PRZYRODY I ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKOWE

ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE

Na podstawie odpowiedzi przekazanych przez respondentów, zgodność rozwoju turystyki w województwie podlaskim z globalnymi kryteriami turystyki zrównoważonej wygląda jak w tabeli powyżej.

Aspekty kulturowe

Województwo podlaskie wykazuje znaczące zaangażowanie w ochronę i promocję lokalnej kultury w kontekście turystyki zrównoważonej, choć istnieją istotne luki, które ograniczają spójność działań w tym zakresie.

Region posiada program ochrony dziedzictwa kultury niematerialnej, co jest kluczowym elementem dla zachowania tradycji i lokalnych zwyczajów, które stanowią fundament regionalnej tożsamości. Dodatkowo, organizacje turystyczne przy tworzeniu nowych produktów turystycznych uwzględniają konieczność ochrony i promocji kultury lokalnej, co pomaga integrować turystykę z tradycjami regionu. Produkty turystyczne, takie jak warsztaty rzemieślnicze czy wydarzenia kulturalne, wspierają rozwój turystyki opartej na autentycznym doświadczeniu, a branża turystyczna aktywnie promuje lokalne zwyczaje i rękodzieło, angażując mieszkańców w kultywowanie i prezentowanie lokalnych tradycji.

Pomimo tych pozytywnych działań, brak programu ochrony dziedzictwa kultury materialnej pozostaje istotnym wyzwaniem. Brak kompleksowych działań w tym zakresie może prowadzić do zaniedbania i utraty cennych zabytków architektonicznych i innych materialnych przejawów kultury, które są równie istotne dla zrównoważonego rozwoju turystyki. Dodatkowo, brak właściwych oznaczeń na obiektach kulturowych utrudnia turystom zrozumienie ich znaczenia i ogranicza możliwość pełnego doświadczenia dziedzictwa regionu.

Kolejnym problemem jest brak analizy wpływu turystyki na kulturę i tradycję, co uniemożliwia świadome zarządzanie rozwojem turystyki w sposób uwzględniający ochronę dziedzictwa. Bez takich analiz trudniej jest opracować strategie minimalizujące negatywne skutki turystyki, takie jak komercjalizacja tradycji czy nadmierna presja na miejsca wrażliwe kulturowo. Również brak kodeksów postępowania dla turystów w miejscach o wysokim znaczeniu kulturowym pozostawia turystów bez jasnych wskazówek, jak zachowywać się w sposób szanujący lokalne zwyczaje i wartości.

Podsumowując, województwo podlaskie wykazuje silne zaangażowanie w ochronę i promocję kultury niematerialnej oraz aktywnie integruje kulturę z rozwojem turystyki zrównoważonej. Jednak brak działań szczególnie w zakresie ochrony dziedzictwa materialnego. Brakuje też strategicznego podejścia do roli jaką turystyka może odegrać w ochronie dziedzictwa, a także instrumentów angażujących branżę turystyczną w tym zakresie. Wzmocnienie tych obszarów mogłoby znacząco podnieść poziom zrównoważonego rozwoju turystyki i lepiej chronić unikalne dziedzictwo województwa.

Silne strony

- Program ochrony dziedzictwa kultury niematerialnej
- Produkty turystyczne promujące kulturę lokalną
- Programy angażujące branżę w ochronę i promocję dziedzictwa
- Promowanie kultury przez branżę
- Zachęcanie mieszkańców do udziału w kulturze lokalnej i promowaniu lokalnych tradycji

Czego zabrakło

- Brak programu ochrony dziedzictwa kultury materialnej
- Brak właściwych oznaczeń na obiektach kulturowych
- Brak analizy wpływu turystyki na kulturę i tradycję
- Brak kodeksów postępowania dla turystów w miejscach wrażliwych kulturowo

Aspekty społeczno-gospodarcze

Województwo podlaskie podejmuje istotne działania w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego, które częściowo wpisują się w kryteria turystyki zrównoważonej dla destynacji.

Promocja produktów lokalnych oraz wsparcie przedsiębiorców z branży turystycznej są przykładami inicjatyw wspierających lokalną gospodarkę i budujących wizerunek regionu jako atrakcyjnej destynacji turystycznej. Dzięki temu województwo wspiera lokalne firmy i producentów, co przekłada się na rozwój ekonomiczny oraz wzmacnianie tożsamości regionalnej.

Jednak brak monitoringu udziału turystyki w gospodarce oraz planu zwiększenia jej znaczenia utrudnia strategiczne zarządzanie tym sektorem, podczas gdy takie dane mogłyby pomóc

w lepszym ukierunkowaniu działań rozwojowych. Równocześnie brak programu promującego zatrudnienie w turystyce, mimo niedoboru kadr, jest istotną przeszkodą dla rozwoju branży. Wprowadzenie takich inicjatyw mogłoby nie tylko poprawić sytuację na rynku pracy, ale również wzmocnić gospodarcze fundamenty sektora turystycznego.

Działania wspierające społeczność lokalną obejmują programy dotyczące zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców. Firmy turystyczne deklarują zgodność działań z Kodeksem Pracy oraz praktykują zatrudnianie lokalnych pracowników. Te inicjatywy są istotne dla zapewnienia społecznego aspektu zrównoważonego rozwoju. Niemniej jednak, brak programów angażujących mieszkańców w planowanie i zarządzanie turystyką publiczną oraz brak analiz wpływu turystyki na społeczności lokalne i monitoringu ich zadowolenia z rozwoju turystyki wskazują na niedostateczne uwzględnienie głosu mieszkańców w procesach decyzyjnych.

Silne strony	Czego zabrakło
• Promocja produktów lokalnych • Wsparcie przedsiębiorców z branży turystycznej • Program w zakresie zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców • Firmy turystyczne działają zgodnie z Kodeksem Pracy i zatrudniają lokalnie	• Obszary problematyczne: starzenie się społeczeństwa i depopulacja, niska dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami, brak kadr • Brak programu promującego zatrudnienie w sektorze turystycznym • Brak monitoringu udziału turystyki w gospodarce oraz programu dot. zwiększenia jej udziału • Brak programów zaangażowania mieszkańców w planowanie i zarządzanie publiczne • Brak analizy wpływu turystyki na mieszkańców; brak monitoringu ich zadowolenia z turystyki • Poziom dostępności oceniany na 5/10

Brak analizy wpływu turystyki na mieszkańców oraz monitoringu ich zadowolenia z rozwoju turystyki ogranicza możliwości budowania bardziej inkluzywnego i zrównoważonego rozwoju. Lepsze zrozumienie tych aspektów mogłoby pomóc w minimalizowaniu negatywnych skutków turystyki i maksymalizowaniu korzyści, jakie przynosi lokalnym społecznościom.

Niski udział obywateli w zarządzaniu publicznym wskazuje na konieczność stworzenia programów, które angażowałyby społeczności lokalne w planowanie i rozwój turystyki. Dzięki temu mieszkańcy mogliby mieć większy wpływ na kształtowanie lokalnych inicjatyw turystycznych, co sprzyjałoby ich poczuciu przynależności i odpowiedzialności za region.

Poziom dostępności w regionie oceniany na 5/10, wytypowany jako obszar problematyczny, wymaga pilnych działań, zwłaszcza w kontekście starzejącego się społeczeństwa. Ułatwienie dostępu do atrakcji turystycznych i usług dla osób starszych oraz z niepełnosprawnościami jest kluczowe zarówno z perspektywy społecznej, jak i ekonomicznej. Tego rodzaju inwestycje mogą również wspierać integrację społeczną i aktywizację seniorów.

Aspekty środowiskowe

Zarządzanie środowiskowe w województwie podlaskim w kontekście turystyki zrównoważonej wypada całkiem dobrze, jednak istnieją istotne luki, które ograniczają skuteczność działań i ich zgodność ze standardami dla destynacji turystycznych.

W regionie wdrożono monitoring i działania na rzecz redukcji odpadów, poprawy efektywności energetycznej oraz zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza i hałasu. Niestety, brak jest monitoringu w obszarze zmniejszania zanieczyszczenia świetlnego, które mogłoby dodatkowo wspierać ochronę przyrody. Monitoring jakości wód oraz działania związane z gospodarką wodno-ściekową są rozwijane, a wysiłki na rzecz zmniejszania zużycia wody to kolejny krok w dobrym kierunku, szczególnie w obliczu wyzwań związanych ze stresem wodnym.

Region podejmuje także kroki w ochronie walorów przyrodniczych i krajobrazowych, jednak wskazuje się na liczne wyzwania w tym obszarze. Brak wytycznych w zakresie planowania przestrzennego jest poważnym problemem, zwłaszcza że planowanie przestrzenne jest kluczowym narzędziem minimalizowania presji turystycznej na środowisko. Istotnym atutem są natomiast kodeksy postępowania na terenach przyrodniczych, które pomagają edukować turystów i minimalizować ich negatywny wpływ na cenne obszary.

Pozytywnym aspektem jest również obecność produktów turystycznych wspierających ochronę przyrody oraz promocja ekologicznego trybu życia wśród mieszkańców i turystów. Te inicjatywy pokazują, że turystyka może być narzędziem ochrony środowiska, jeśli jest odpowiednio zarządzana.

Brak planu adaptacji do zmian klimatu dla branży turystycznej stanowi istotną lukę w zarządzaniu środowiskowym województwa, szczególnie w kontekście rosnących wyzwań związanych z ochroną przyrody i zmianami klimatycznymi. Przyjęcie takiego planu mogłoby wspierać przygotowanie regionu na skutki zmian klimatu i zapewnić lepszą ochronę jego unikalnych walorów przyrodniczych.

Dodatkowo, brak analizy wpływu turystyki na przyrodę i środowisko oraz kompleksowych planów działań zmierzających do zmniejszenia negatywnego wpływu turystyki ogranicza możliwości zrównoważonego rozwoju tego sektora. Bez takich narzędzi trudno jest świadomie zarządzać turystyką w sposób minimalizujący jej presję na środowisko.

Silne strony

- Monitoring i działania na rzecz redukcji odpadów
- Monitoring i działania w zakresie efektywności energetycznej i klimatu
- Monitoring i działania na rzecz redukcji zanieczyszczenia powietrza i hałasem
- Monitoring jakości wód i gospodarki wodno-ściekowej i działania na rzecz zmniejszenia zużycia
- Produkty turystyczne wspierające ochronę przyrody
- Kodeksy postępowania na terenach przyrodniczych
- Promocja ekologicznego trybu życia wśród mieszkańców i turystów

Czego zabrakło

- Obszary problematyczne: ochrona przyrody, ochrona walorów krajobrazowych, nieefektywna gospodarka odpadami, stres wodny, planowanie przestrzenne
- Brak wytycznych w zakresie planowania przestrzennego
- Brak monitoringu w zakresie zanieczyszczenia świetlnego
- Brak planu adaptacji na rzecz klimatu
- Brak analizy wpływu turystyki na przyrodę
- Brak planów / działań mających na celu zmniejszenie negatywnego wpływu turystyki

Co więcej, niewielkie zaangażowanie branży turystycznej w kwestie zarządzania środowiskowego dodatkowo osłabia efektywność podejmowanych działań. W wojewódzkich programach środowiskowych, dotyczących m.in. ochrony zasobów naturalnych, redukcji odpadów czy działań na rzecz efektywności energetycznej, nie uwzględniono roli, jaką mogłaby odgrywać turystyka. Aby zwiększyć efektywność działań i ich pozytywny wpływ na turystykę, konieczne jest zacieśnienie współpracy między odpowiedzialnymi departamentami, a także aktywne włączenie branży turystycznej w realizację programów środowiskowych. Takie podejście mogłoby nie tylko poprawić stan środowiska w regionie, ale także zwiększyć atrakcyjność turystyczną Podlaskiego jako destynacji zrównoważonej.

Zrównoważone zarządzanie turystyką

Zarządzanie rozwojem zrównoważonym w województwie podlaskim wypadło najslabiej spośród analizowanych obszarów, co może wskazywać na brak systematycznego i kompleksowego podejścia do tej kwestii. Mimo że elementy zrównoważonego rozwoju są uwzględnione w strategii rozwoju województwa, brakuje spójnej strategii rozwoju turystyki, która nadawałaby kierunek długoterminowym działaniom w tym zakresie. Ponadto, brak osób

odpowiedzialnych za rozwój zrównoważony, a także brak monitoringu, raportowania i komunikacji w tym zakresie, wskazuje na niedostateczne wykorzystanie podstawowych instrumentów zarządzania. Te braki utrudniają skuteczne wdrażanie i monitorowanie działań oraz komunikację efektów, zarówno wewnątrz regionu, jak i na zewnątrz. Pod względem zarządzania ruchem turystycznym istnieją działania mające na celu zmniejszenie sezonowości oraz rozproszenie ruchu turystycznego, co jest istotnym krokiem w kierunku minimalizowania presji na najpopularniejsze lokalizacje. Ponadto prowadzony jest monitoring ruchu turystycznego, co dostarcza danych pomocnych w zarządzaniu. Jednak brak wyliczonej maksymalnej pojemności (carrying capacity) dla najwrażliwszych obszarów turystycznych uniemożliwia pełne zrozumienie i zarządzanie wpływem turystyki na środowisko i infrastrukturę.

Zaangażowanie turystów w kwestie rozwoju zrównoważonego pozostaje natomiast wyraźnie niewystarczające. Brakuje analizy zadowolenia turystów, która pozwoliłaby lepiej zrozumieć ich potrzeby, oczekiwania oraz potencjalne obawy dotyczące turystyki w regionie. Taka analiza mogłaby również dostarczyć wskazówek na temat działań, które zwiększyłyby ich świadomość i chęć uczestnictwa w działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju. Ponadto brak kampanii edukacyjnych i inicjatyw angażujących turystów w ochronę środowiska, wsparcie lokalnych społeczności czy promowanie odpowiedzialnego podróżowania stanowi niewykorzystany potencjał. Włączenie turystów w takie działania nie tylko zwiększyłoby ich świadomość i odpowiedzialność, ale również wzmocniło wizerunek regionu jako lidera zrównoważonej turystyki. Turystyka zrównoważona opiera się na współpracy i zaangażowaniu wszystkich interesariuszy, a turyści mogą odgrywać w tym procesie kluczową rolę, jeśli zapewni się im odpowiednie informacje i możliwości działania. W zakresie zaangażowania branży turystycznej brakuje programów edukacyjnych i szkoleniowych dotyczących zrównoważonego rozwoju, co prowadzi do niskiej świadomości i ograniczonego udziału sektora w działaniach proekologicznych i społecznych. Taki brak zaangażowania branży dodatkowo osłabia efektywność realizowanych inicjatyw zrównoważonego rozwoju.

Silne strony

- Krótkoterminowy plan działania w zakresie turystyki, który uwzględnia aspekty rozwoju zrównoważonego
- Lista aktywów turystycznych
- Monitoring ruchu turystycznego
- Działania mające na celu zmniejszenie sezonowości i rozproszenie ruchu turystycznego

Czego zabrakło

- Brak strategii rozwoju turystyki
- Brak wyliczonej maksymalnej pojemności (carrying capacity)
- Brak osób odpowiedzialnych za rozwój zrównoważony; brak monitoringu, raportowania i komunikacji w zakresie turystyki zrównoważonej
- Niewielkie zaangażowanie i świadomość branży

5.2. Dobre praktyki

W końcowej części tego raportu zaprezentowano przykłady dobrych praktyk zrównoważonej turystyki wdrożonych w różnych krajach. Mają one stanowić inspirację do podejmowania działań i tworzenia interesujących projektów oraz inicjatyw, które przyczynią się do zrównoważonego rozwoju turystyki w województwie podlaskim.

Regionalna strategia zrównoważonego rozwoju turystyki, Irlandia

Fáilte Ireland, narodowa organizacja turystyczna Irlandii, opracowała cztery nowe Regionalne Strategie Rozwoju Turystyki na lata 2023–2027. Strategie te, obejmujące regiony Ireland's Ancient East, Wild Atlantic Way, Ireland's Hidden Heartlands i Dublin, tworzą ramy dla zrównoważonego rozwoju turystyki w całym kraju. Dzięki wykorzystaniu unikalnych cech każdego regionu, strategie te mają na celu wzmocnienie lokalnej gospodarki, poprawę doświadczeń turystycznych oraz ochronę środowiska dla przyszłych pokoleń.

Kluczowe elementy strategii z perspektywy zrównoważonego rozwoju:

- **Silne lokalne partnerstwo:**

Strategie powstały we współpracy z lokalnymi władzami, społecznościami i branżą turystyczną, co zapewnia szerokie wsparcie i dostosowanie do potrzeb poszczególnych regionów. Lokalne Plany Rozwoju Destynacji i Doświadczeń (DEDPs) będą realizowane na poziomie lokalnym, aby zapewnić spójność i skuteczność działań.

- **Kreowanie wyjątkowych doświadczeń turystycznych:**

Strategie kładą nacisk na rozwój nowych i unikalnych atrakcji turystycznych oraz ulepszanie istniejących. Projekty te mają przyciągać turystów, którzy zostaną na dłużej i wydadzą więcej, co wspiera lokalne społeczności i gospodarki.

- **Ochrona środowiska:**

Priorytetem jest dekarbonizacja sektora turystyki. Strategie zawierają działania wspierające ochronę środowiska, takie jak zrównoważone zarządzanie atrakcjami turystycznymi, inwestycje w infrastrukturę przyjazną środowisku oraz działania na rzecz ograniczenia śladu węglowego.

- **Monitoring postępów:**

Wyznaczono konkretne wskaźniki dotyczące branży turystycznej, liczby turystów, społeczności lokalnych i środowiska. Pozwalają one na regularną ocenę postępów, identyfikację potencjalnych problemów oraz modyfikację działań w celu zapewnienia skuteczności strategii.

- **Wzmacnianie lokalnych społeczności:**

Strategie mają na celu poprawę jakości życia mieszkańców poprzez zwiększanie społecznych i ekonomicznych korzyści wynikających z turystyki. Turystyka jest

traktowana jako narzędzie wspierania lokalnych społeczności oraz promowania ich kultury i dziedzictwa.

- **Dostosowanie do Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDG):**

Strategie są zgodne z Celami Zrównoważonego Rozwoju ONZ, co podkreśla zaangażowanie w realizację globalnych celów na poziomie lokalnym.

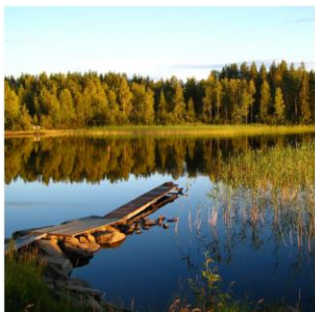
Dzięki kompleksowemu podejściu łączącemu ochronę środowiska, wspieranie lokalnych społeczności, rozwój gospodarczy oraz skuteczny monitoring, Irlandia staje się liderem w zrównoważonym rozwoju turystyki na poziomie regionalnym.

Rozwój unikalnych produktów ekoturystycznych, Västerbotten

Västerbotten Experience jest innowacyjnym projektem ekoturystycznym w regionie Västerbotten w północnej Szwecji. Jest to partnerstwo między sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, które ma na celu promowanie zrównoważonej turystyki przyrodniczej i kulturowej.

Västerbotten Experience oferuje różnorodne atrakcje i aktywności, takie jak obserwacja dzikich zwierząt, wędrówki piesze i rowerowe, wycieczki łodzią, kajakarstwo, jazdę na nartach, a także możliwość poznania lokalnej kultury i tradycji. Projekt promuje ochronę dzikiej przyrody i dziedzictwa kulturowego regionu Västerbotten, jednocześnie przyczyniając się do rozwoju lokalnej społeczności i gospodarki opartej na zasadach zrównoważonego rozwoju.

Västerbotten Experience stawia na jakość, autentyczność i edukację, aby zapewnić turystom niezapomniane i odpowiedzialne wakacje, jednocześnie dbając o przyrodę i zapewniając korzyści dla społeczności lokalnych.

Oto kilka przykładów atrakcji i aktywności oferowanych przez Västerbotten Experience:

- **Reniferowa podróż:** Można wziąć udział w tradycyjnej reniferowej podróży z lokalnymi hodowcami reniferów. Turysta może poznać życie i kulturę Saamów, rdzennych mieszkańców regionu, oraz wziąć udział w jeździe na saamskim zaprzęgu reniferów.
- **Safari w poszukiwaniu niedźwiedzi:** W ramach tej aktywności można dołączyć do przewodnika ekoturystycznego i udać się na poszukiwanie niedźwiedzi w ich naturalnym środowisku. Podczas safari można obserwować niedźwiedzie brunatne z bezpiecznej odległości.

- Spotkania z lokalnymi rzemieślnikami: Västernbotten Experience zapewnia również możliwość spotkania lokalnych rzemieślników i zapoznania się z tradycjami i umiejętnościami regionalnej kultury. Turysta może odwiedzić warsztaty, gdzie rzemieślnicy tworzą unikalne rękodzieła i wyroby tradycyjne.
- Jazda na nartach biegowych w górach: Region Västernbotten oferuje malownicze góry i duże obszary pokryte śniegiem, idealne do uprawiania narciarstwa biegowego. Można skorzystać z tras narciarskich o różnym stopniu trudności i cieszyć się pięknymi widokami.

Wszystkie oferowane obiekty zakwaterowania i wycieczki spełniają minimalne kryteria standardu "Västernbotten Experience", który został opracowany w oparciu o globalne kryteria turystyki zrównoważonej Światowej Rady Turystyki Zrównoważonej (GSTC). To oznacza, że aby zostać członkiem tej ekoturystycznej sieci, każde przedsiębiorstwo i lokalna destynacja turystyczna muszą dokonać samooceny oraz napisać plan działania na rzecz ochrony przyrody, kultury i społeczności.

Västernbotten Experience jest dobrym przykładem współpracy wielu podmiotów, skutecznej promocji ekoturystyki oraz zapewnienia minimalnych standardów przy tworzeniu nowych produktów i usług.

Więcej informacji można uzyskać na stronie internetowej:

 <https://vasterbottenexperience.se/>

Zielone szlaki turystyczne Słowenii

Słowenia jest liderem turystyki zrównoważonej w Europie. Kilka lat temu przyjęty został tam rządowy program wsparcia i certyfikacji destynacji i przedsiębiorstw turystycznych Slovenia Green, który ma na celu promowanie zrównoważonej turystyki i ochronę środowiska naturalnego. Jest to pierwszy kompleksowy program zrównoważonej turystyki na świecie, który został wdrożony na poziomie kraju. Aby zwiększyć rozpoznawalność destynacji i podmiotów uczestniczących w programie Slovenia Green, opracowano kilka tematycznych "zielonych szlaków turystycznych", które zapraszają turystów w najbardziej ekologiczne i odpowiedzialne społecznie miejsca i atrakcje Słowenii.

Wszystkie podmioty promowane w ramach tych produktów turystycznych uzyskały certyfikat Slovenia Green. Przykładami są:

- Slovenia's Green Gourmet Tourist Route, który zaprasza odwiedzających do najbardziej zrównoważonych i ciekawych gastronomicznie miejsc Słowenii.
- Slovenia Green Wellness Route to szlak, który zachęca miłośników przygód do połączenia wycieczek rowerowych, doświadczeń kulturowych z ofertą SPA i wellness.
- Bike Slovenia Green to pierwsza na świecie trasa rowerowa, która łączy tylko to destynacje, które otrzymały certyfikat zrównoważonego rozwoju.

Branża turystyczna często popełnia błąd promując turystykę zrównoważoną w sposób monotony, nudny lub „techniczny”. Poprzez „opakowanie” certyfikowanych destynacji i podmiotów w ciekawe i unikalne produkty turystyczne, Słowenia przyciągnęła uwagę mediów (o tych szlakach napisano w National Geographic, Lonely Planet i wielu innych światowej sławy magazynach), oraz samych turystów, dzięki czemu przyciągnęła więcej odwiedzających na tereny, które dbają o zrównoważony rozwój.

Więcej informacji można uzyskać na stronie internetowej:

 <https://www.slovenia-green.si/slovenia-green-routes/>

Szkocja Net Zero — plan działań na rzecz klimatu

Szkocja dąży do osiągnięcia zero-emisyjności do 2045 roku, a działania na rzecz klimatu są uwzględnione w strategii rozwoju turystyki "Scotland Outlook 2030" oraz "Strategii transformacji gospodarczej" szkockiego rządu. Zdając sobie sprawę z tego, że zmiany klimatyczne zagrażają naturalnym i kulturowym zasobom Szkocji, oraz wpływu branży turystycznej i MICE na środowisko naturalne, VisitScotland opublikowała 3-letni plan "Destination Net Zero Climate Action Plan", który ma wesprzeć działania branży i pomóc osiągnąć zero-emisyjność Szkocji do 2045 roku.

VisitScotland już wcześniej podejmowała działania na rzecz klimatu, m.in. ogłosiła stan zagrożenia klimatycznego i jest sygnatariuszem-założycielem Deklaracji z Glasgow w sprawie działań na rzecz klimatu w turystyce. Destination Net Zero Climate Action Plan na lata 2023-2026 to kolejny krok na tej drodze i oficjalne zobowiązanie VisitScotland do wspierania sektora turystycznego w osiągnięciu zero-emisyjności.

Priorytetowe obszary działania:

- Monitorowanie emisji gazów cieplarnianych.
- Promowanie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii.
- Promowanie efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych, redukcji odpadów i odpowiedzialnej konsumpcji.
- Zachęcanie do niskoemisyjnego transportu.
- Adaptację do zmian klimatu i odbudowę środowiska naturalnego.

W ramach planu, VisitScotland zobowiązała się do:

- Koordynacji działań na rzecz klimatu w branży turystycznej
- Zapewnienia doradztwa, szkoleń i innych narzędzi, które pozwolą firmom opracować plany działania na rzecz klimatu.
- Udostępnienia danych i informacji, które pomogą przedstawicielom branży i interesariuszom podejmować świadome decyzje.
- Wspierania i tworzenia produktów niskoemisyjnych.
- Organizacji kampanii informacyjnych adresowanych do turystów, promujących niskoemisyjne usługi.
- Współpracy z partnerami w celu dzielenia się najlepszymi praktykami i rozwiązaniami.
- Corocznego raportowania na temat zrealizowanych działań.

Więcej informacji można uzyskać na stronie internetowej:

<https://www.visitscotland.org/about-us/what-we-do/our-plans/destination-climate-action-plan>

5.3. Rekomendacje

W ostatniej części raportu przedstawione są konkretne sugestie i działania mające na celu wzmocnienie praktyk zrównoważonego rozwoju turystyki w województwie podlaskim. Rekomendacje te opierają się na przeprowadzonych analizach, zgromadzonych danych i wnioskach, i mają służyć jako drogowskaz dla decydentów, organizacji turystycznych i innych podmiotów zaangażowanych w rozwój turystyki w regionie. Poniżej przedstawione rozwiązania mogą posłużyć jako pierwszy krok na dalszej drodze regionu w kierunku zrównoważonego rozwoju turystyki.

Plan realizacji turystyki zgodny ze strategią rozwoju województwa

Aby skutecznie wdrożyć zrównoważony rozwój w turystyce, konieczne jest opracowanie wojewódzkiej strategii rozwoju turystyki, a przynajmniej szczegółowego planu realizacji, który będzie odzwierciedlał cele zrównoważonego rozwoju zawarte w strategii rozwoju województwa i wojewódzkim programie ochrony środowiska. Taki plan umożliwi skoordynowane działania, które wspierają długoterminowe cele ekologiczne, społeczne i ekonomiczne regionu. Wprowadzenie spójnego planu pozwala na lepsze zarządzanie zasobami, ochronę środowiska, wspieranie lokalnych społeczności oraz podniesienie atrakcyjności regionu dla turystów. Prawidłowo opracowana strategia i plan rozwoju turystyki pomagają także wydłużyć sezon turystyczny i dywersyfikować ruch turystyczny poza najczęściej odwiedzane destynacje, takie jak Poznań. Działania te przyczyniają się również do budowania pozytywnego wizerunku regionu jako lidera w zrównoważonym rozwoju turystyki.

Co można zrobić?

Plan realizacji działań w turystyce

Plan realizacji działań w turystyce powinien odzwierciedlać założenia strategii rozwoju województwa oraz uwzględniać założenia głównych programów strategicznych, takich jak ochrona środowiska. Kluczowe jest, aby plan ten był spójny z szerszymi celami regionalnymi i krajowymi, co zapewni harmonijne i efektywne wdrażanie działań na poziomie lokalnym.

Osoba lub zespół odpowiedzialny za zrównoważony rozwój

Konieczne jest wyznaczenie osoby lub zespołu odpowiedzialnego za aspekty zrównoważonego rozwoju w turystyce. Może to być dedykowany koordynator lub grupa składająca się z przedstawicieli różnych działów, co zapewni różnorodność perspektyw i kompetencji. Zespół ten będzie nadzorować realizację planu, koordynować działania oraz zapewniać spójność i zgodność z założeniami strategicznymi.

Monitoring i raportowanie

Niezbędne jest wprowadzenie systemu monitoringu i raportowania realizacji planu, uwzględniającego wskaźniki rozwoju zrównoważonego. Regularne raporty pozwolą na ocenę postępów, identyfikację ewentualnych problemów oraz wprowadzenie korekt w działaniach.

Monitoring umożliwi również transparentność działań oraz informowanie interesariuszy o osiągnięciach i wyzwaniach związanych z wdrażaniem zrównoważonej turystyki.

Zaangażowanie branży turystycznej w zrównoważony rozwój

Zaangażowanie branży turystycznej w zrównoważony rozwój jest kluczowe dla osiągnięcia długoterminowych celów ekologicznych, społecznych i ekonomicznych. Wprowadzenie zrównoważonych praktyk pozwoli firmom turystycznym na bardziej efektywne zarządzanie zasobami, co przyczyni się do ochrony środowiska, wspierania lokalnych społeczności oraz zwiększenia atrakcyjności regionu dla świadomych ekologicznie turystów. Działania te przyczynią się także do budowy pozytywnego wizerunku regionu jako lidera w zrównoważonym rozwoju turystyki.

Co można zrobić?

Budowanie świadomości i szkolenia

Prowadzenie kampanii informacyjnych i szkoleń jest niezbędne do zwiększenia świadomości na temat zrównoważonego rozwoju wśród firm turystycznych. Kampanie te mogą być realizowane za pomocą mediów społecznościowych, broszur informacyjnych, webinarów i konferencji, a także za pomocą platformy szkoleniowej WOT. Dzięki temu przedsiębiorcy mogą łatwo zdobyć wiedzę na temat korzyści płynących ze zrównoważonego rozwoju oraz dowiedzieć się, jak wprowadzać takie praktyki w swojej działalności.

Lokalne nagrody i systemy motywacyjne

Wprowadzenie lokalnych nagród i wyróżnień za wdrażanie innowacyjnych, zrównoważonych rozwiązań w branży turystycznej może również motywować przedsiębiorców do podejmowania bardziej zaawansowanych działań. Mogą to być również systemy wsparcia, dodatkowa promocja lub inne instrumenty, które zmotywują firmy do działania w tym zakresie.

Narzędzia wsparcia w uzyskaniu międzynarodowych programów certyfikacji

Województwo powinno nie tylko promować, ale wspierać firmy turystyczne w uzyskaniu międzynarodowych programów certyfikacji rozwoju zrównoważonego. Narzędziami wsparcia mogą być zestawy dobrych praktyk, gotowe do wdrożenia rozwiązania i dokumenty, czy też programy dofinansowania. Wpisanie się w międzynarodowe standardy (i wyjście naprzeciw unijnej dyrektywie Green Claims) może stanowić dodatkową motywację dla lokalnych przedsiębiorstw, zwiększając ich konkurencyjność i atrakcyjność na rynku turystycznym.

Zwiększenie dostępności oferty turystycznej dla osób ze szczególnymi potrzebami

Wprowadzenie działań zwiększających dostępność oferty turystycznej dla osób ze szczególnymi potrzebami jest kluczowe z wielu powodów. Po pierwsze, przyczynia się do zmniejszenia nierówności społecznych oraz promowania inkluzji, umożliwiając wszystkim grupom

społecznym korzystanie z atrakcji turystycznych na równych zasadach. Po drugie, sprzyja integracji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, tworząc nowe miejsca pracy i wspierając ich aktywizację. Po trzecie, uwzględnienie tendencji demograficznych, takich jak starzejące się społeczeństwo, odpowiada na rosnący popyt rynkowy na produkty turystyczne dostosowane do potrzeb osób starszych. W efekcie takie działania zwiększają konkurencyjność regionu, przyciągając szersze grono turystów oraz wspierając rozwój lokalnej gospodarki.

Co można zrobić?

Przeprowadzenie audytu dostępności turystycznej województwa

Kompleksowy audyt obejmujący infrastrukturę, atrakcje turystyczne, szlaki, transport publiczny i obiekty noclegowe pozwoli zidentyfikować bariery, które utrudniają korzystanie z oferty turystycznej osobom z niepełnosprawnościami, starszym oraz rodzinom z dziećmi. Wyniki audytu będą stanowiły podstawę do opracowania planów poprawy dostępności.

Opracowanie wytycznych dla branży turystycznej dotyczących zwiększenia dostępności

Wytyczne powinny zawierać konkretne rekomendacje dla obiektów turystycznych dotyczące m.in. dostosowania infrastruktury, wprowadzenia przyjaznych rozwiązań dla osób z ograniczoną mobilnością, dostępu do informacji w alternatywnych formatach oraz szkolenia personelu w zakresie obsługi osób z różnymi potrzebami.

Organizacja szkoleń dla branży turystycznej z zakresu dostępności i inkluzji

Szkolenia powinny obejmować wiedzę na temat tworzenia inkluzywnych miejsc pracy, dostosowania oferty turystycznej oraz budowania pozytywnego doświadczenia klientów z różnymi potrzebami. Taka edukacja wzmocni kompetencje lokalnych przedsiębiorców i pracowników branży turystycznej.

Lepsze informowanie o poziomie dostępności atrakcji turystycznych i usług

Wprowadzenie czytelnych oznaczeń dostępności na stronach internetowych, w przewodnikach turystycznych oraz aplikacjach mobilnych ułatwi osobom ze szczególnymi potrzebami planowanie podróży i wybór odpowiednich usług. Informacje powinny być ustandaryzowane i łatwo dostępne.

Wsparcie finansowe dla przedsiębiorców

Stworzenie specjalnych programów dofinansowania lub ulg podatkowych dla przedsiębiorców, którzy podejmują działania na rzecz zwiększenia dostępności swoich obiektów i usług. Takie wsparcie mogłoby obejmować adaptację przestrzeni, zakup odpowiednich urządzeń czy szkolenia pracowników.

Realizacja tych działań nie tylko uczyni województwo Podlaskie bardziej przyjaznym i otwartym miejscem dla wszystkich, ale także wzmocni jego pozycję jako destynacji turystyki zrównoważonej, odpowiadającej na potrzeby współczesnych turystów.

Zintegrowane działania na rzecz klimatu

W związku z wyzwaniami klimatycznymi, logicznym krokiem byłoby zatwierdzenie planu działań na rzecz klimatu w obszarze turystyki. Województwo podlaskie mogłoby dołączyć do sygnatariuszy **Deklaracji z Glasgow** w sprawie zmian klimatycznych. Destynacje turystyczne odgrywają kluczową rolę w walce z zmianami klimatu, ponieważ są odpowiedzialne za znaczący odsetek emisji gazów cieplarnianych i bezpośrednio narażone na skutki tych zmian, takie jak erozja czy skrajne warunki pogodowe. Tereny górskie są szczególnie wrażliwe na zmiany klimatyczne. Działania na rzecz ochrony klimatu nie tylko chronią środowisko i zasoby naturalne, ale także zabezpieczają źródła utrzymania społeczności lokalnych, odpowiadają na rosnące oczekiwania ekologicznie świadomych turystów i zapewniają długoterminową rentowność sektora turystycznego.

Co można zrobić?

Mierzenie i monitorowanie śladu węglowego turystyki

Podstawowym działaniem powinno być zmierzenie śladu węglowego branży turystycznej i hotelarskiej, w tym emisji CO₂ wynikających z transportu wewnątrz i do destynacji. Powinny być postawione konkretne cele dotyczące zmniejszenia emisji i dane monitorowane i raportowane.

Ekologizacja transportu

Akcje zachęcające turystów do korzystania z transportu publicznego, takiego jak pociągi czy środki komunikacji miejskiej. Rozbudowa tras rowerowych łączących atrakcje turystyczne regionu. Strefy zamknięte dla samochodów. Promocja korzystania z pojazdów elektrycznych i tworzenie dla nich stacji ładowania.

Efektywność energetyczna

Programy zachęcające obiekty zakwaterowania i centra konferencyjne do stosowania energooszczędnych praktyk. Programy wspierające inwestycje w odnawialne źródła energii. Zwiększenie świadomości na temat praktyk i dostępnych technologii wspierających energoefektywność.

Edukacja i świadomość

Akcje informacyjne w celu edukowania turystów na temat skutków zmian klimatycznych i zachęcające do ekologicznych postaw. Organizacja szkoleń i kampanii informacyjnych adresowanych do branży turystycznej, edukujące o zrównoważonych praktykach.

Odporność na zmiany klimatu

Rozwój infrastruktury turystycznej z naciskiem na odporność na ekstremalne zjawiska pogodowe, takie jak powodzie i burze. Prawidłowo opracowane i aktualizowane plany reagowania kryzysowego na poziomie destynacji oraz wsparcie sektora prywatnego w tworzeniu swoich planów działania kryzysowego. Dostosowanie oferty turystycznej do zmieniających się warunków klimatycznych.

Poprawa i komunikacja poziomu bezpieczeństwa

Ze względu na swoje położenie przy granicy z Białorusią, województwo podlaskie doświadczyło zmniejszenia ruchu turystycznego i wzrostu liczby anulacji rezerwacji z powodu postrzegane go zagrożenia bezpieczeństwa. Dlatego prawidłowa komunikacja na temat bezpieczeństwa oraz podejmowanie odpowiednich działań w celu poprawy tego aspektu są kluczowe dla przywrócenia zaufania turystów, przeciwdziałania dezinformacji i negatywnego postrzegania regionu oraz wspierania lokalnych przedsiębiorstw zależnych od ruchu turystycznego.

Co można zrobić?

Utworzenie Centrum Informacji Bezpieczeństwa

Stworzenie dedykowanej platformy online oraz infolinii, gdzie turyści mogą uzyskać aktualne informacje o sytuacji bezpieczeństwa w regionie. Możliwe wprowadzenie aplikacji mobilnej z funkcjami dot. bezpieczeństwa, takimi jak natychmiastowe powiadomienia o zagrożeniach, informacje o najbliższych punktach pomocy czy bezpiecznych trasach.

Kampanie Informacyjne

Prowadzenie kampanii informacyjnych w mediach społecznościowych, na stronach internetowych oraz w tradycyjnych mediach, podkreślających bezpieczeństwo regionu i podjęte środki ostrożności. Współpraca z influencerami oraz blogerami turystycznymi, którzy mogą przekazać pozytywne doświadczenia związane z wizytami w regionie.

Wzmocnienie Współpracy z Służbami Bezpieczeństwa

Regularne spotkania i koordynacja działań z lokalną policją, strażą graniczną i służbami ratunkowymi w celu monitorowania i reagowania na sytuacje kryzysowe. Szkolenia dla branży turystycznej z zakresu bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego.

Transparentność i otwartość

Organizowanie regularnych spotkań z mieszkańcami i lokalnymi przedsiębiorcami. Publikowanie raportów i analiz dotyczących bezpieczeństwa w regionie oraz działań podejmowanych w celu jego poprawy.

„Raport z wdrożenia standardów turystyki zrównoważonej w województwie podlaskim” opracowany został w ramach projektu „Inicjatywy, Współpraca. Turystyka zrównoważona” oraz konferencji o tej samej nazwie, która miała miejsce 13 grudnia 2024 roku w Białymstoku.

Projekt ten opiera się na upowszechnianiu wiedzy oraz informacji jak zrównoważona wersja świata może się rozwijać. Bez tego w Polsce zielonej transformacji nie przeprowadzimy.

Niniejszy raport jest zwieńczeniem pracy diagnostyki i syntezy zgromadzonej wiedzy oraz najnowszych informacji na temat tego, jak zielona transformacja się dokonuje i jak zmienia turystykę Polski.

Jest to opracowanie bardzo wszechstronne, obrazujące branżę turystyki - od mobilności zaczynając, przez inwestycje, a na kreacji i wdrażaniu dóbr konsumpcyjnych i żywności kończąc. Skupiamy się też na głównych trendach oraz pokazujemy, jak meandrują myśli oraz pomysły przedsiębiorców atrakcji turystycznych czy obiektów noclegowych niejednokrotnie szukających całkiem niekonwencjonalnych rozwiązań.

Dzięki zrównoważonemu rozwojowi sektora możliwe jest tworzenie nowych miejsc pracy w regionach wiejskich, a także rozwój usług nakierowanych na zdrowie czy aktywny wypoczynek.

Wyniki badania sondażowego dla grupy losowej beneficjentów z regionu ma charakter przedstawienia zaleceń do rozwijania i wdrażania celów SDG na poziomie województwa podlaskiego.

Raport grudzień 2024

Badanie sondażowe zostało zrealizowane na zlecenie Polskiej Organizacji Turystycznej, we współpracy z Podlaską Regionalną Organizacją Turystyczną.

Opracowanie i redakcja 2024, Travindy, Anula Galewska

Opracowanie graficzne 2024, Travindy, Anastazja Szkarupa

Kontakt: pot.gov.pl, pot@pot.gov.pl

Partner medialny: Dziennik Rzeczpospolita Serwis Turystyka

Podlaska Regionalna
Organizacja Turystyczna

POLSKA
ORGANIZACJA
TURYSTYCZNA

WSPÓŁPRACA
INNOWACJE
TURYSTYKA
ZRÓWNOWAŻONA